Масса а мехкашкара пролетараш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО свет

Советски Союза Коммунистически партеНохч-ГІалгІай областен комитета а Шолжа-гІалан горкома а, Нохч-ГІалгІай АССР-а оргкомитета а Шолжа-гІалан къахьегамхой депутатий Совета а орган

КІиранди 17 Ноябрь 1957 шу № 39 (2154) Мах 20 кеп.

Гуйрийна лаьтта ахара планаш ханнахьа кхоачашъе еза

Коммунистий партес а Советски правительствос а оттадаьд, укх юхкерча шерашка юрта боахама продукци яккхара а кхы мел долча гІулахашта а, капиталистий мехкашта эггара хьалха латташ йолча, США-на тІехьа кхе деза вай аьнна.

Из докхха декхар кхоачашде чІоагІа лаккде деза дІадийна хІама дика дебарг долаш дола гІулаккхаш. Лаьтта дІа а дийна тІадоалаш дола хІама масса а метте эш. Дукхача фабрикашта, заводашта, предприятешта бедалаш лу лаьтта. Адамашта, хьайбашта, кхы садоаллаш мелдолча хІаманна, ялат, доакъар кхы даа хІама лу лаьтто. Уж шедола хІама луш дола лаьтта дІадийна хІама цо дика дебадерг долаш, из тоаде деза.

Лаьттан Іилман йоах, гурахьа ялат чуййцача лаьтта чехка кІоаргга аха деза. Аьха 15—20 ди даьлча зІамигача нохарашца (лушникашца) цІаькха а юха аха деза лаьтта. Шозза сенна оах из? Хьалхагіа кхоаргга ахаро доагІаш кІезига хулача мотте, лаьттана тІоадал соцаю, оасар доха ду, ялата зе деш йола са даолла хІамаш йоаю, лаьтта хьаьнду. Хьалхагіа лаьтта кІоаргга оахача хана, лаьттана кІалдаха оасара ги 15—20 ди даьлча юха тІадоал, тІаккха шозлагіа зІамигача нохарашца (лушникашца) из юха аьхача оасар чІоагІа доха ду лаьтта кхы а дикагІа тоалу.

Цу тайппара, гурахьа лаьтта шозза аьха біаьсти дІадийна ялат а кхы хІама а шиъ дакъа дикагІа хул, біаьсти лаьтта а аьха дІадийначул. Сунженски районерча XX партсъезд цІйолча колхоза агронома Н. К. Бугаевс белгалдаькхад из гІулакх. Цо йоах шоай колхозе, гурахьа шозза лаьтта а аьха дІайийнача хьажкІай цхьан гектара тІера 80 центнер яьлар, біаьсти лаьтта аьхача хьажкІай гектара тІера 30 центнер мара яланзар. Иштта дика хьувкъ кхыдола ялаташ а моллагІа дІадийна хІама а гурахьа аьхача лаьтта тІа.

Цудухьа коммунистий партес а правительствос а чІоагІа белгалдаькхад біасти дІадувча ялаташта гурахьа лаьтта ахар.

Біаьсти дІадувча ялаташта, гурахьа лаьтта аьха кийчдара, тоадара чІоагІа пайдана долга кхета а деш, республике дикагІа йолча колхозаша, совхозаша, МТС-аша шоаш біаьсти ялат дІаде меллаьрхІа лаьтта хІанз гурахьа оахаш, цун планаш кхоачашъеш йоахк.

Гуйрийна лаьтта ахара план дика кхоачашъяьй ноябрь бетта 10-на дийнахь Первомайски районе — 111 процент, Советски МТС-о—103 процент, Малгобекски МТС — 97 процент, Грозненски МТС-о — 97 процент. Цу районе а МТС-ашка а гуйрийна лаьтта ахара план дика кхоачаш хул, цар из болх дика вІашагІа белла хилар бахьан долаш. Гуйрийнара ялат чуййца ма баьллане а, дийнахьа а бус а, шин сменаца, лаьтта аха болабеннаб ужаш, цудухьа дика чакхбоал цига болх.

Массанахьа а дика кхетадац гуйрийна лаьтта ахарах боалаш бола пайда а, ца ахарах хулаш дола зе а. Во кхоачашъю гуйрийна лаьтта ахара планаш, Ворошиловски совхозе — 30 процент, «Джалка» яхача совхозе — 25 процент, Предгорни совхозе — 34 процент, Шелковски МТС-о — 35 процент, Староюртовски совхоза — 31 процент. Массанела вогІа лел из болх Назрановски совхозе, цигара енна цхьаккха сводка а яц. Цу совхозаша, МТС-аша, кхы цар мо балхаш деча совхозаша, МТС-аша, колхозаша, цар кулгалхоша дукха зе дергда мехка а къахьегамхошта а, болх чехка дика вІашагІа а белла гуйрийна лаьтта ахара планаш кхоачаш ца йича.

Гуйрийна лаьтта ахара планаш кхоачашъе торо йолаш я республике мелйола совхоз а, МТС а, колхоз а. Царга цунна шортта кхоачам бола трактораш а, кхы эша машинаш а, трактористаш а, механикаш а ба. Планаш кхоачашъе де эшар районийи, совхозийи, МТС-ийи, колхозийи кулгалхой чІогІа орцагІа а бьнна болх лерттІа дика вІашагІа боллар да.

Хіара тракторий бригадана а къастача тракториста а пхе денна а цхьан денна а боагІа болх дІабала, из кхоачашбарга хьажа а беза кулгалхой. Трактораша бийсанна а денна а, ца соцаш болхбелга вІаштІехьа дакхха деза шиъ, кхоъ трактористий а механикий а царна гІулакх дерий а сменаш а яь. СалоІаш болча трактористашта а, механикашта а, лерттІа салаІа моттиг а даа дІайха хІама а вІаштІехьа дакхха деза. Цул совгІа царна кино хьокха а ,деша газет, журнал хилийта а кхы салаІарца сакъердам хургболаш гІулакхаш оттаде а деза. Дийнахьа ялат чуэцаш болхбеш йолча трактора, бийсанна лаьтта оахаргдолаш трактористий сменаш е еза. Ялат чуййца а шоай кхыдола балхаш кхоачашдаь а яьннача тракторни бригадаша а, совхозаша а, МТС-аш а колхозаша а, новкъостал де деза тІехьайисачарна.

Берригача балха хьоккам луш хьалхале лелае еза берригача районашкарча, совхозашкарча, МТС-ча, колхозашкарча, кулгалхоша коммунисташа, комсомольцаша кхыболча активисташа.

СССР-а Лакхерча Совета кхайкамашта жоп луш къахьегамхоша кхы а лакхду шоай балха хьинар

„Селханарчул дикагІа тахан дах вай, таханарчул дикагІа кхоана дахаргда вай“

№ 1 йолча швейни фабрике хинна митинг

Шолжа-гІалан предприятешка, учрежденешка укх деношка СССР-а Лакхерча Совето даьча кхайкарала хетаяь йола митинташ хиннай. Дукха болхлойи гІулакхебараши бар Шолжа-гІалан № 1 йолча швейни фабрике хиннача митинге.

Трибуна тІа фабрикан парторганизацен секретарь Татьяна Игнатьевна Николенко я. Дог ураэтта дувц цо СССР-а Лакхерча Совето, юбилейни сессе гул а енна, советски адамаша шовзткъа шера хьабена никъ бийцалга іа, цар селхан яьха коталонаш белгал а яь, таханара а кхоанара декхараш оттадаьлга іа.

— Новкъостий, со теш, Лакхерча Совета кхайкарала жоп луш, — аьлар къамаьл йистедоаллаш новкъ. Николенкос,— — вай кхы а дикагІа болх бергхиларах, воай къахьегамца вай паччахьалкхен низ а дергача дунен тІара машар а чІоагІбергхиларах. ТІом безац советски наха: уж тешшаме хьеж шоай кхоанарча денага, уж теш коммунистически сийрдача тІехьаленах.

Къамаьл ду фабрикан болхлочо новкъ. Дьяковас. Партеси правительствоси, йоах цо, йоккха йоаккхо ю советски наьха, къахьегамхой хьал-торо тоаяр мара кхы гІулакхаш дац цар.

Цо дувц, гитлеровски Германес вай мехка дукха зенаш даьлга, эзараши эзараши нах чубаха цІеношш дохадаьлга. Вай паччахьалкхено е ахча а е низ а кхобанзар йохаяь городаши юрташи юхаметтаоттаяра, чехкагІа нах дикача цІеношка чу баха ховшийтара. Хала болх-м ба из, цхьабакъда халонех кхераш бац советски нах.

— Тіха фабрикас а хьалдаьдший болхлошта цІеношш,—йоах цо. Октября дезача деношка хьалха сона еннай цу цІеношка дика квартира. Хьалхарча хана кхыметтел, дог даха а йиш ярий моллагІча болхлочун квартирага?

Сайна яьча йоакхонна жоп луш, аьлар Дьяковас, из дош лу эггара дикагІа болх бечарна нийсса къахьега.

—Шергара-шерга лаккхлуш латт болхлойи тІулакхебарийи реальни алапий — аьлар дикача болхлочо Валентина Кремоpенкос, — лакхлуш латт колхозникий пайдаш. Селханарчул дикагІа тахан дах вай, таханарчул дикагІа кхоана дахаргда вай.

Къамаьлаш дир мотористкас новкъ. Мельниковас, цеха начальнико новкъ. Боряевс, кхыбараш а. Массане а дог гІоздаьнна, Лакхерча Совето даьча кхайкара раьза болаш, керда балха толамаш даха кийча болаш, дир цар къамаьлаш.

Гулбеннараш берригаш а раьза болаш дар новкъ. Боряевс даь къамаьл. Цо йоах, советски Іаьдал латташ, шовзткъа шера хьабена никъ — сийдола никъ ба. Вай дІахайтар дуненна социалистически система толажагІа йолга.

— Нагахьа санна, — йоах Боряевс, — хІанзалца дикагІа тоаденнача капиталистически мехкашта тІехьакхе гІерташ вай хиннадале, хІанзчул тІехьагІа цар іа, США-с а, уйла е еза вайна тІехьакхера.

Новкъ. Боряевс кхайкарал дир гулбенначарга кхы а чІоагІатІа къахьегара хьакъехьа.

Гулбенначар Лакхерча Совета кхайкарала сийна лаккхагІа дола декхараш тІаийцар.

УСМАНОВ ІА.

Сурта тІа: аьрдехьа — митинг хинна зал, аьттехьа — новкъ. Боряев къамаьл деш ва.

Республикерча къахьегамхошка дахкийта моаршалаш

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизар дездарца хетта Нохч-ГІалгІай Обкомо а Оргкомитето а моаршал хоатташ зІанараш яьхьйтаяр Шолжа-гІали тІа а Нохч-ГІалгІай республике іа советски Іаьдал оттадеш хиннача цІихазаь болча нахага.

Дезача деношка юха зІанараш яьхкар Къилбаседа Кавказе хиннача революционни гІулакхашца дакъа лоацаш хиначаргара — Зинаида Гавриловна Орджоникидзегара, Григорий Зиновьевич Иоанисианегера, Александр Зиновьевич Дьяковгара, Петр Семенович Масловгара, Николай Владимирович Анисимовгара.

Нохч - ГІалгІай республике бахача къахьегамхой промышленность, юрта боахам культура дегІайоалаяра даькъе кхы дІахо а дика ка ялар дезаш шоаш хилар белгалдоах цар цу зІанараш тІа.

* * *

ССКП Нохч-ГІалгІай Обкомо а Нохч-ГІалгІай АССР-а Оргкомитето а Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарца дийззаь моаршал дахьийтадар XІирий Лакхерча Совета Президиумага, Министрий Советата ССКП обкомага. Лакхерча Совета Президиумо а, Министрий Совето а, ССКП Обкомо юхаяйтача зІанар тІа шоай республике бахача къахьегамхой цІерах Нохч-ГІалгІай республикерча вошал долча къахьегамхошка моаршал а хоатташ, коммунизм хьалъяра, ССКП XX-ча съезда историческа решенеш кхоачашъяра цар керда толамаш дахар шоаш чІоагІа дезаш хилар кхайкаду.

Спутникий лелар

15-ча ноябре Іуйран 6 сахьат долаш Лаьттан 2-ча искусственни спутника Лаьттан гонахьа 166 го баькхаб. Хьалхарча искусственни спутникеи цун ракетоносителои цу ханна цхьанне 621, шоллагІчо 625 го баькхаб

Къаьга ха эттача хана шоллагІа лаьттан искусственни спутник духхьал дІахьажача Іуйран Малх хьалбоалача хана 58-гара 65 градусага кхоаччалца къилбаседан широтахи, Малх чубизачул тІехьагІа 40-гара 65 градусага кхаччалца къулбехьен широтах го йиш я.

Кондитерски фабрикера дика болхлой

Октябрьски революцен 40 шу дизара сийнна социалистически яхье а баьнна шоаш тІаийца

МАРКОВА К. С.

балха декхараш тІех дика кхоачашдаь дукха болхой ба Шолжа-гІали тІарча кондитерски фабрике. Царна юкъе а белгалбаьнна ба Клавдия Семеновна Маркова начальник йолча, канфеташ еча цеха болхлой. Цар цехо укх шера итт бетта йоагІа плян ханал хьалха 140 проц. кхоачашъяьй.

Ший болх безаш а дика лелабе ховш а хиларах лични дела тІа дІаяздергдолаш баркал кхайкадир фабрикан администрацес цеха начальник йолча новкъ. Маркованеи, болхлочоа ТІаус Хьамидовна Хасиеванеи. Цул совнагІа дезача ноябра 7-ча ден сийна къаьстта болх дика барагІ моаршал хоатташ телеграмма яхьийтай ССКП Нохч-ГІалгІай обкомо нохчий йоІага новкъ. Хасиевага.

— Са болх партена гуш хиларо со декхарийла ю балха овсарал дІахо йодача хана кхы а совъяькхха, — йоах новкъ Хасиевас, — аз низ ца кхобеш къахьегаргда тхоай цех вокх цехашта юкъе хьокхаме хилийтарна.

Иштта дикача къахьегамца белгалбаьнна ба цу цехара бригадана керте латт комсомолка йола Антонина Николаевна Кусенко. Шоашта йоагІа балха норма кхоачаш ца еш болхло

ХАСИЕВА Т. ХЬ.

вац бригадаца. Балха боарамаш тІех кхоачащду аппаратчицас, Лида Васильевна Батаевас а.

ПЛИЕВ И.

СССР Лакхерча Совета Президиумагареи, Министрий Советагареи, Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитетагареи

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитетои, СССР Лакхерча Совета Президиумои, СССР Министрий Совето кІоаргача тІайгІанца дІахойт партега а, берригача къахьегамхошка а, 13 ноябре Іуйрийна 7 сахьат даьлча, Праге дІаьхьалуш хиннача халача лазарах Чехословацки Республикан Президент, Чехословакен Коммунистически партен Центральни Комитета Политбюро член, Халкъий болхлой болама деятель, Советски Союза тешаме доттагІа, новкъост Запотоцкий Антонин валар.

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитет — СССР Лакхерча Совета Президиум — СССР Министрий Совет.

Чехословакен Коммунистически партен Центральни Комитетага, Чехословацски Республикан халкъа собранега, Чехословацки Республикан правительствога

Дукха деза новкъостий, доттагІий!

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитето, СССР-а Лакхерча Совета Президиумо, СССР-а Министрий Совето дІахойт шуга Чехословацки Республикан Президент, Чехословакен Коммунистически партен ЦК-а Политбюрон член новкъост Антонин Запотоцкий валарах шоашта халахетар хиннаргІа іа из бахьан долаш шуца цхьана шоаш йоккха гІайгІа еш хилар а.

Къахьегамхой мукъа баха лоаттабеча боккхача къовсама беррига ший низ дІалуш, марксизман-ленинизман хьехам вахара чухь дІакхухьаш, чехословацки а дерригача дунен а болхлой революционни в коммунистически болама хьалхарча мугІарашка латташ, дерригa ший вахар дІадихьар новкъоста Антонин Запотоцке.

Новкъост Антонин Запотоцкий шоай тешаме воІ хинна бола Чехословакен къахьегамхойи Чехословакен Коммунистически партии новкъост Антонин Запотоцкий валарах, шоай гІорваьнна волча пролетарски революционерах, болхлой классан гІулакх бахьан Чехословаке халкъа-демократен Іаьдал чІоагІдар а социализм хьалъ а бахьан кІаьд ца луш къовсам лоаттабаьча новкъостах яьлар.

Новкъост Антонин Запотоцкий массаз а хиннав Советски Союза тешаме а вИзза а вола доттагІа. Дукха йоаккхо яьй цо, дукха низ дІабеннаб цо СССР-ан Чехословакенеи юкъера дохаргдоаца доттагІал а эйхха латта союз а чІоагІъярнеи дІахо дегІайоалаярнеи, социалистически лагера дерригача мехкий идейни цхьоагІо, вежарий доттагІал, экономически низкхоачаш хилар лакхдарнеи.

Советски Союза халкъашта цІаккъа а вицлургвац къахьегамхоех хьаваьнна вола Чехословацки Республикан Президент, пролетарий гІулакх бахьан къувсаш лаьттача новкъоста Антонин Запотоцке сийрда образ.

Советски Союза Коммунистически партен Центральный комитет — СССР Лакхерча Совета Президиум — СССР Министрий Совет.

СССР лакхерча совета кхайкамаша дог ураоттадаьд

СССР Лакхерча Совето Советски Союза халкъашка баьча кхайкамо дог ура а оттадаь Іалаьмате чІоагІа къахьегарца керда толамаш доахаш ба МагІалбикерча мехкдаьттад промыслови управленен предприятей болхлой.

Укхазарча предприятей болхлой советски Іаьдал даькхха шовзткъеи итталагІа шу доладалара сийна къахьегама вахташка а утташ керда социалистически декхараш тІа йидеш ба.

СССР Лакхерча Совета юбилейни сессен материалаш йовза тулъеннача МагІалбикерча Ленина орден леладеча цхьоалагІча мехкдаьттан промыслан болхлой митинге къамаьл даьча промыслан цхьоалатІча бригадан операторо новкъ. Кобрина К. Л. къамаьл деш дош делар советски Іаьдала шовзткъа шу а даьнна шовзткъеи итталагІа шу доладалара сийна къахьегама вахта а лаьца керда толамаш даха, иштта декхараш тІаэцарна мехкдаьтта доаккха беррига болхлой тІа а хьийхар.

Лаьттан кІал скважинашта ремонт еча мастеро И. М. Рогожина мехкдаьтта доаккхача берригача болхлой цІерах планаш 150 процентал кІезигагІа йоацаш кхоачашъелга тІаийцар.

Иштта лакха декхараш тІайду кхыча бригадашкарча болхлоша а.

Керда толамаш доах

Шоаш даьхача толамех тоъам а хинна Іеш бац советски нах. Кхы тІа а дикагІа къахьегарца жоп лу цар СССР Лакхерча Совета кхайкамаш Іомадеш.

ЧІоагІа къахьегаш я укх деношка мастера новкъ. Хохоева бригада. № 26 йола скважина йистеяькхха яла йоал из.

№ 18 йолча мехкдаьттад скважина бурув тохача шоаш ца кхобеш жьахьег мастера новкъ. Бузулуцке бригадерча наха.

Планал хьалха бурув тохаш болх бу № 21 йолча скважина болхлоша а.

Хіара денна керда пайда луш дола гІулакхаш дарца, рационализаторски предложенеш балха юкъе ахийтарца къахьегамах дикка пайда боах МагІалбикерча мехкдаьтта доаккхоча болхлоша. Бурув тохача конторан директор волча новкъ. Пыжовс балха юкъе доаладаьча кердача бурувх пайда эцарца дукха а сихагІа лел хІанз бурув тохара балхаш.

КхоалагІча промыслан шоллагІча бригада коллективо 1957 шу йистедоалаш планал совгІ 400 тонн мехкдаьтта даккхара декхараш тІаийцад.

Планаш кхоачашъяьй

МагІалбика района «Ингушский» совхоза къахьегамхой (директор, нов. Аликов Уразбек С.) укх шера 20 октябре 2.200 гектара тІара хьажкІаш чуййца баьннаб, юккъера лаьрхІача хІара гектара тІара 15—16 центнер а йоакхаш. Царех 1.200 гектар комбайнашца чуййцай. Паччахьалкхенна дІаеннай 7.930 центнер. Гурахьа дІадув ялаташ паччахьалкхен план тІехкхоачаш а еш дІадийна даьннад. Планах 4.400 гектар дІае езача, 4.900 гектар дІайийнай, царех 2.350 гектар кІа дийнад, планах 2.100 гектар лаьрхІа хиннача. Дерригача ялатех 2.313 гектар вІаший тІехдувлийташ (перекрестни способах) дийнад.

Дукха ба совхозе дика балхаш деш нах.

4-ча отделенен звеньевая я 1956 шера денз цига болх беш йола, нов. Болоева Іайшат. Цун звенос план тІехкхоачаш а еш ялаташ чуййцад укх шера. КІа —100 гектар, хІара гектара тІара 13,4 центнер а йоаккхаш (план—12 центнер), мукх—100 гектар, хІара гектара тІара 14 центнер а йоаккхаш (план — 13 ц.). гидуаргаш — 50 гектар, хІара гектара 14 центнер а йоккхаш) план — 10 ц.). Кхыча ялател дукхха тІехдола хьокхамаш хьажкІаш чуэцаш даьхад цар. Цар чуййцай 80 гектар хьажкІаш, хІара гектара тІара 27 центнер а йоаккхаш.

Сенца Іалашдаьд нов. Болоева звенос кхыбарел дикагІа хьажкІаш хьувкъар?

Шоай звенос хьажкІаш дІае лаьрхІа лаьтта дІадахача шера, гурахьа кхо а дилла, удобренеца тоадир цар, біаьстий, агротехнически бокъонаша дІадеххача бесса хьажгІаш дІа а йийра, ханнахьа оасараш а дир.

Лаьтта удобренеца тоадар, ялат хьувкъийтарна йола лард я.

Шоаш тоадаьча лаьтта хьажкІаш дика хилар гучадаьннача цар, укх шера, хІара гектара тІа 20 тоннал кІезигагІа доацаш, 58 гектара тІа кхо дилла лаьрхІад. Ший балха опыт новкъосташта дІахьех н. Болоевас.

Цун инициативах совхозе вІашагІйохкаш я, ноябрь бетта болх болабергболаш юрта боахаман къахьегамхой квалификаци лакхъерйолаш агрокурсаш. Цар программа 200 сахьата лаьрхІа я. Агротехнически бокъонаша яхкача бесса ялатий гІулакх де къахьегамхой Іомабарца боккха пайда лургба цу курсаша.

Дика болхло хиларагІа укх шера, октябрь бетта Москве, Ерригсоюзан Юрта Боахама Выставке яхийта хиннай нов. Болоева А.

ДІахо йодача хана ялаташ дикагІа хьувкъадар кхы тІа а лаккде лаьрхІа ба совхоза къахьегамхой.

З. ДАУРБЕКОВ.

Н. С. ХРУЩЕВА «ЮНАЙТЕД ПРЕСС» ЯХАЧА АМЕРИКАНСКИ АГЕНТСТВАН КЕРТТЕРЧА КОРРЕСПОНДЕНТАЦА ГЕНРИ ШАПИРОЦА ХИННА КЪАМАЬЛ

«Юнайтед Пресс» яхача американски агенствен керттерча корреспондента Генри Шапирос Н. С. Хрущевгара къамаьл де тІаэца ше аьнна дийхар. 14-ча ноябра Н. С. Хрущевс Г. Шапиро тІаийцар, дунен юкъера гІулакхаш, Советско-американски гІулакхаш. Советски Союза чура вахара гІулакхаши дувцаш къамаьл а дир.

Къамаьл деча хилар СССР МИД печата отдела заведующи Л. Ф. Ильичев. (ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР-а народни судаш харжара йола избирательни округаш

НГIАССР-а организационни комитето 1957 шера 11 ноябре баь соцам

РСФСР-а Конституцен 113 статьята хьежжа, СССР-а, союзни а автономни а судаш вIашагIйохкарах долча Закона 23-ча статьяга а «РСФСР-а народни судаш харжарах йолча положенен» 14-чеи 15-чеи статьяшка а хьежжа Нохч-ГIалгIай народни судаш харжа, е избирательни округаш вIашагIйохкийла:

Шолжа-гIалан Ленински районе цхьоалагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр—Ленински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: «Красный молот» завода а № 611 йолча квартала а территории юкъе а йодаш, Широкая яхача улицан четни номераш (еррригаш юкъе а йолхаш) йолча цIеной оагIонгахьара доладенна, Шолжан аьрда оагIорахьа улла ленински района территории.

Шолжа-гIалан Ленински районе шоллагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр—Ленински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: еррига керда еш латта кварталаши консервтреста совхози юкъе а йолхаш, Широкая яхача улицан нечетни номераш (еррригаш юкъе а йолхаш) йолча цIеной оагIонга кхачалца йола, Шолжан аьрда оагIорахь улла ленински районе территории.

Шолжа-гIалан Ленински районе кхоалагIча участкан, 75 народни заседатель юкъе а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Ленински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: Орджоникидзевски районе доазонга кхаччалца йола, Шолжан аьтта оагIорахьа улла Ленински районе территории.

Шолжа-гIалан Орджоникидзевски районе цхьоалагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Орджоникидзевски райисполком). Избирательни округа доазонаш да: «Красный молот» завода а № 611 йолча квартала а территории юкъе а йодаш, Широкая яхача улицан четни номераш (еррригаш юкъе а йолхаш) йолча цIеной оагIонгахьара доладенна, Шолжан аьрда оагIорахьа улла ленински районе территории.

Шолжа-гIалан Ленински районе шоллагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр—Ленински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: еррига керда еш латта кварталаши консервтреста совхози юкъе а йолхаш, Широкая яхача улицан нечетни номераш (еррригаш юкъе а йолхаш) йолча цIеной оагIонга кхачалца йола, Шолжан аьрда оагIорахь улла ленински районе территории.

Шолжа-гIалан Ленински районе кхоалагIча участкан, 75 народни заседатель юкъе а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Ленински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: Орджоникидзевски районе доазонга кхаччалца йола, Шолжан аьтта оагIорахьа улла Ленински районе территории.

Шолжа-гIалан Орджоникидзевски районе цхьоалагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Орджоникидзевски райисполком). Избирательни округа доазонаш да: хьалха хиннача кирпишкий заводен карьереи къулбехьарча оагIонгахьара денз Буровая яхача улицага кхаччалца дола Орджоникидзевски районе территорен центральни дакъа, Буровой улицатI гIолла дIахо Ассиновский улица тIара 898, 880 кварталаш а гулоацаш, дIахо Ассински улица тIа гIолла Окружной улицага кхаччалца, дIахо машин-наькъага кхаччалца йола Окружной улицан четни оагIув. Ленински трамвайни кольцога кхаччалца йола Магистральни улицан территории, дIахо Шолжа тIа кхаччалца йола Ленина улица тIара четни оагIув; дIахо Баррикадни улицеи, Войковен Воровскеи цIерагI йола поселкаши, Боевая яхача улица тIара цIеноши а чулоацаш, Магистральни улицага кхаччалца йола Шолжа аьтта бердацара территории.

Шолжа-гIалан Орджоникидзевски районе шоллагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Орджоникидзевски райисполком). Избирательни округа доазонаш да: Революцен проспекта четни оагIув, машин-наькъа тIий долча кхаччалца бола Шолжа аьрда оагIув, Шолжа-гIалан станцен вокзал а вокзалера майдане а юкъе йоагIаш, Привокзальни а Клубни а улицашка гIолла, столярни изделеш ю завод юкъе а йоагIаш, Котельни улица, Маяковске улица, Роза Люксембурга улицан четни оагIув, Дагестански улицан четни оагIув.

Шолжа-гIалан Орджоникидзевски районе кхоалагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр-Орджоникидзевски райисполком). Избирательни округа доазонаш да: Буровая яха улица, 878, 896 йолаш кварталаш чу а йоагIаш, Буровая улица а Ассиновски улица а пхорагIа вIаший чакхъюлча кхаччалца, Ассиновски улица тIа гIолла Окружни яхача улица тIа кхаччалца, Окружной улицан нечетни номераш йола оагIув машин-наькъа тIа кхаччалца, цигара Грозненски района доазонца гIолла № 3 йолча совхоза усадьбе кхаччалца, городок, Калинина улица, Кирова улица, машин-наькъа больница, дIахо шоссе гIолла Бухан-юртен Октябрьски районен долха наькъаш пхорагIа чакхдувлача кхаччалца.

Шолжа-гIалан Октябрьски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр—Октябрьски райисполком).

Шолжа-гIалан Сталински районе хьалхарча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр—Сталински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: Андреевская долина яха а, Бухан-юрт яха а ацетоно-бутилови С. М. Кирова цIерагIа йолча завода болхлой поселкаш юкъе а йоацаш, еррига Сталински район.

Шолжа-гIалан Сталински районе шоллагIча участкан, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Сталински райисполком). Избирательни округа доазонаш да: Андреевская долина яха а, Бухан-юрт яха а С. М. Кирова цIерагIа йолча ацетоно-утиливи завода болхлой поселкаш.

Шолжа-гIалан Старо-промысловски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Старопромысловски райисполком).

МагIалбика город, цу города администрацивни доазонашка чухь а города йистерча юртий советай территореш тIа а, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд хоржара избирательни округ.** (Центр — МагIалбикан горисполком).

ТIехьа-Мартан районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — ТIехь-Мартан райисполком).

Ведан районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара** избирательни округ. Центр — Ведан райисполком).

Грозненски (Шолжа-гIала) район, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** Центр — Грозненски райисполком).

Гумсен районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Гумсен райисполком).

Каргалински районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Каргалински райисполком).

Курчалоевски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Курчалоевски райисполком).

Ножай-юрта районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш. **народни суд харжара избирательни округ).** (Центр — Ножай-юрта райисполком).

Наьсарен районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ).** Центр — Наьсарен райисполком).

Надтеречни районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ).** (Центр—Надтеречни райисполком).

Наурски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Наурски райисполком).

Первомайски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш. **народни суд харжара избирательни округ).** Центр — Первомайски райисполком).

Советски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ).** Центр — Советски райисполком).

Сунженски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ).** Центр — Сунженски райисполком).

Саясановски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш. **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Саясановски райисполком).

Хьалха-Мартан районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Хьалха-Мартан райисполком).

Шаьлан районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ).** Центр— Шаьлан райисполком).

Шелковски районе, цу районе административни доазонашка чухь, 75 народни заседатель а волаш, **народни суд харжара избирательни округ.** (Центр — Шелковски райисполком).

Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета председатель М. ГАЙРБЕКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета секретарь М. КОМАРОВ.

Сийлахь-боккхача Октябра сийна

Нохч-гIалгIай республикан юртбоахаман къахьегамхоша Советски Союза коммунистически партен — укх тIехьарча шерашка Американ вIашагIкхийтача Штаташа доаккхачул совгI даьттеш, дулхи, шуреи даккхара соцам кхоачашбеш, тIехдика балхаш ду.

Колхозникашеи, МТС-ий, совхозий болхлошеи беш бола болх хьахьокх Нохч-гIалгIай республикан районашка арадувлача газеташ тIа.

Шаьлан районе арадувлача газета тIа бувц дика балхаш деш бола юрта къахьегамхой.

«Паччахьалкхенна 400 тонна баьца даарий дIаденнад» яхача статья тIа газето язду: «Шаьлан совхоза ялхлагIча отделенен бригаде болх беш беррига кхалнах мара бац. Цхьабакъда, цар къахьегама толамашка хьежача кхыйолча бригадел тIехьа йинса яц из бригада. Ялат чуэцача хана тока заведующи Аврия Гулуевас, бешамий бригадира Лечи Шамаевс кхалнах хьагулбаь аьлар: «20-ча сентябре ялат чуийца йисте дала деза». Цхьабараша аьлар, кхы а хьалхагIа йисте даргда. Денна дош кхоачашдир цар. Эггара хьалхарча деношка хьахьекхар цар шоай дика болх. Айма Касумова, Асма Касумова, Асмарт Ясуева, Аймани Абдулхаджиева кулгал деш йолча звеноша дийнахь боагIа боарам 200—250 процент кхоачашбу.

Бригадас баьца даарий план ханал хьалха кхоачашйир. Паччахьалкхен 400 тонна баьца даар деннад.

Хьалха-Мартан арадувлача «Даьхе кердача толамашца гIозъйоккхаргъя» яхача газета тIа дувц. «Красноармейски совхоза 2-ча отделенен хьалхарча бригадас Сийлахь-боккхача Октябра 40 шу дизара сийна яхье а бувлаш, комсаш чуэцача керда толамаш доах. Пачахьалкхен 115 тонна дIаеннай. Комсаш чуэцачеи царна гIулакх дечеи Елена Ахмадовас, Анна Мусаевас, Лайла Аягаевас, Али Усаевс, Александра Евглевскаяс, иштта кхыбараш а хIара денна йоккха коталонаш йоах.

Хьалха-Мартан районе арадувлача «Къонача къахьегамхоша балхаца керда коталонаш йоах» яхача газето къонача механизаторий болх бувц. Шофераш—комсомольцаш Ваха Чучаев, Рамазан Мальсагов мухь дIа-юха кхахьара сменагIа боагIа боарам 120—150 процент кхоачашбу. Машинаш дика лелаю цар, бензин кхо а деш.

Совхоза 10-ча отделене дика болх беш ва трактарист Сулейман Захаров. Гурахьа дувш дола ялат дIадувча хана ден а бус а болх бора цо. ХIара денна боарам 100—115 процент кхоачаш а бора.

ТIехьа-Мартане арадувлача «Колхозная правда» яхача газета тIа «хьажкIаш чуэцача дика болхбераш» яха корреспонденци я. Цу тIа дувц: Совхоза «Лермонтовски» яха пхелагIа отделени хьажкIаш чуийца яьннай. Укх тIехьарча хана 180 саг хиннав хьажкIаш хьайоахаш. Дика болх беш ба Зийна Хойхаева, Тамара Чатаева, Зазбик Чичаева, иштта кхыбараш а. Бешамашкара хьажкIаш чуккхоьаш дика балхаш ду возчикаш А. Аснукаевс, Ш. Аззомировс, А. Шахтомировс, Х. Серемсултановс.

Механизатораш трактораш тоае болабеннаб

Вай республикерча МТС-ех болх дика леларца а, балха хьокхамаш лакха хиларца а, еррригача болхлой коллективан дисциплина дика хиларца а хьалхале лелаерашца лоархIаш я Наурски районера Кирова цIерагI йола МТС.

Доа ца деш, ший ханнахьа, итт дийнахьа чуийца баьннаб цу МТС-а механизатораш шоаш гIулакх деш йолча колхозий укх шерара ялат.

ХIанз механизаторий коллектива хьалхишка эттад керда бехктокхаме декхараш—трактораш, комбайнаши, кхы йола юртабоахаман инвентарьи тоа а яь кийчьелга. БIаьстанара юртабоахаман балхаш доладалалехь, цар тоа а яь кийчье еза 70 трактори, 300 кхы йола тайп-тайпара машинаши. Цул совгI 1958 шера 1-гIа май хьа тIа кхачалехь кийчье еза цар йол хьокха машинаши, комбайнаши. Из бехктокхаме декхар кхоачаш де болабеннаб МТС-а механизатораш хIанзехьа а.

ЧIоагIа лоархIаме да дефект йоацаш машинаш тоаяр. Ший ханнахьа а, дика а машинаши кхы йола юртабоахаман инвентари тоа яь кийчьярга хьажжа толамаца чакхдаха вIаштIехьадаргда цар 1958 шера бIаьстани, ахкани балхаш.

МТС-а дирекцес машинаш тоаяра гIулакх тIадиллад дикагI гIулакхах кхеташ болча механизатораштa — трактарни бригадий бригадиراштеи, цар помощникаштеи, квалифицированни трактористаштеи, комбайнераштеи. Цул совгI МТС-а механикаш а дIанийсбаьб къаьст - кхаьсттача участкашка цар дикагIа ремонтни балхашта кулгал де йиш хургйолаш.

Шеко яц из декхар МТС-а механизатораша толамашца а йиллача ханал хьалхагIа а кхоакащдерг хиларах.

С. КОТИЕВ.

Болх тоабаьб

«Грознефтеразведка» яхача треста механически мастерской металлисташа дуккхача хана кхоачашъяцар производственни заданеш. Октябран хьалхарча социалистически яхьанца дакъа а лаьца, цар шоашта хьалхашка декхар оттадир — сихагIа болх тоа а баь, хьалхле лелаечарца нийсле аьнца. Къахьегам вIашагIболлар тоадара а, оборудованех дикагIа лайда эца а хьожаяь йола мероприятеш белгал а йир, чакх а яьхар. Цу тIулакха пайда гучабаьлар: ийс бетта йоагIа план 105 процент кхоачашйир. Кхы а толамегIа болх бу ремонтникаша октябрь бетта.

Октябран хьалхарча яхьанца дикка дакъа лацарца белгалбаьннаб токараш нн. Савва, Фоменко, слесарь новкъ. Грачев, электросварщик новкъ. Юрьев дуккха кхыбараш а. Цар систематически тIекхкоачашду шоай балха боарамаш. Токарь коммунист новкъ. Боголепов Іома а эенна, цхьатарраш станока тIа болх беш ва. Цо цхьан сменах беш бола болх — ший бIаь процентал совгIа ба.

Мастерской коллективо соцам баьб октябра бетта йоагIача программал совгIа 25 миллион сома продукци арахеца.

Дика болх бу

МагIалбика района «Ингушски» яхача совхоза 3-ча отделене МТФ я. Цига леладеш дуккха доахан да. Укх хьатIадоагIача Іаиа кийко яьй. Доахан чу леладеча отарашта хьаьха а хьаьха, «Іир техай.

Доаханна гIулакх деш ялхайтта божабеттархо я. Шоай болх дика лелабу цар. ХIара божабеттархочо гIулакх деш 16-17 етт ба. Доахана даар дикагIа хилча мара цар шуреи, иштта кхыйола продукташ дуккагIа лургъяц. Цудухьа шоаш леладеча доахана даар дика леладу цар, ханнахьа гIулакх а деш.

Доахан леладеш цIи хеза балхаш деш ба Картоева Паизат, Галаева Зина, Гарданова Дуся, иштта кхыбараш а. Дийнахьа боагIа боарам 130-150 процент кхоачашбу цар.

Іаьсий леладеча дика болх беш ва Симонов Яков а иштта цун сесаг Симонова Надежда а. Симоновс йоах: «Со балха веначa хана денз цхьаккха а Іисилг деннадац, хIаьта дуккхагIа дараш дика тоаденна а да».

Божабеттархоша дош лу, тIа йоагIача хана кхы а дуккхагIа болх бергболаш.

СихагIа чуерзае гуйра

Нохч — ГIалгIай республикерча дуккагIа йолча совхозаша, колхозаша, районаша доккхий толамаш даьхад юрта боахамаца деча балхаш тIа: шоай боахама луш дола дулх, даьтта, шура, фуаш, кхыйола юртбоахаман продукташ чуерзаяьй, Іан тIехь дIадув ялаташ дIадийна даьхад, цунца тIадоагIача шера ялаташ хьувкъилга Іалаш а деш. Цхьабакъда, еррига колхозаши совхозаши яц цу тайпара дика шоай балхаш кхоачашдаь, гуйра чуерзаяь яьнна.

Гуйра чуерзаяра гIулакх а гурахь дувш дола ялат дIадувлга а вIалла мегаргдоацча тайпара тIехьадоах Назрановски районерча Ворошиловски совхозо. Из совхоз хIанз а хьажкIаш а коартолаш а чуийца яьннаяц, кIа дIадийна яьннаяц. Планах 1500 гектар кIа дIаде дезаш йолча Наьсар — кертерча отделенес хIанзолца дIадийна кIа кхоачаш эзар гектар а яц. ХIанз а планах 500 гектар кIа дIаде дезаш я Долакха — юртара отделени, ТIой — юртара отделени — 300 гектар.

Иштта мела лел цу совхозе хьажкIаши коартолаши чуэцилга а. Долакха юртарча отделене планах чуэца еза хьажкIаш 600 гектар яр. Ахаш гаргга хьажкIаш хIанз а чуэцанза яда цун. Хьажкiаш чуийца яла гарга яц ТIой — юртара отделени а. ХIанз а араядаш 400 гектар хьжкIай я совхоза.

Цу дерригача гIулакхаша тешал ду Ворошиловски совхозе юрта боахаман балхаш ханнахьа йисте дахара партийни а советски а организацеша къехьегамхой эшшача тайпара оарцах баьха ца хиларна.

Ворошиловски совхозерча къахьегамхой сийлен декхар да, дика эттача ханах бизза пайда а эцаш, цхьаккха дисахьат ца доадеш хьажкIаши коартолаши чуийца йоахилга, гурахь дувш дола ялат дIадийна доаккхилга (ялаташ чуийца мукъадаьнна лаьтташ зяба оахилга.

Хьайбай боахам лакхабаккхарна, вай мехка дулх, даьтта, шура дукхагIа хилийтара хьакъехь партес вайна хьалхашка оттадаь декхар сийленца кхоачаш дарна де дезаш дукха тIулаккхаш да Ворошиловски совхозе.

Х. БЕРСИЕВ.

Октября дезача доношка

ЧIоагIа дог гIоздаларцеи гIадбахарцеи накъа баьхкар МагIалбика районера къахьегамхой Сийлахь-йоккхача Октябрьски Социалистически революцен 40-шу дузаш долча дерригача дунен дезача денга — 7-ча ноябрага.

Цу дезача дийнахь, Къилба-беседа-хIирий республикан къахьегамхоша, гIалгIай цIерах йолча совхоза совгIата беннача дына тIа вагIаш, хьалха ваьнна совхоза директора заместитель новкъост Дзортов Махьмад а волаш, хIара отделенера вIашагI беттабеннача говра баьреша говраш а хеккаш сакъердам бир. Цига бар дуккха а хьажа баьхка кагийнах, мехкарий иштта кхы дуккха а нах — болхлой.

Сийлахь-боккхача Октября дезача денга доккхий балха толамаш даьхача, дуккхача къахьегамхошта ахчанца совгIаташ дир совхоза кулгалхоша. Иштта совгIаташ делар цига хьалхайоаларгах говраш хеккача наха а.

«Ингушски» совхозера дукха кхалнах а маIанах а, тайп-тайпарча балхаш тIа хьалхле лелорхой а хилар 7-ча ноябра дезача ден сийна Буро тIарча демонстраце дакъа лоацаш. Иштта демонстраций чакхъяьлар цар МагIабике а.

9-ча ноябре БуротIа выставочни олимпиадашка хьажа бахар цу совхоза ерригача отделенешкара 50 гаргга саг. Царна юкъе бар Дзортов Махьмад а, совхоза керттера зоотехник Дышниев а. 5-ча отделенера управляющий Гетагазов а отделенешкара бухгалтераш—Додов Сираждин а, Алероев Султан а, Булгучев а Султыгов а цул совгI, звеньевая йола Болоева Іайшат а, божабеттархой Арсамакова Диба а, Дзахгиева Роза а. Шурий—товарни фермера бригадираш а бар выставке хьажа бахарашца.

Самукъа даларцеи тамашийна хIамашка хьажарцеи шоашта хьалха ваьнна хиннача. цар представителa чIоаггIа баркал а ьнна, цу дийннахье а цIабаьхкар уж выставкера.

А. ДОДОВ.

ПЛИЕВ М.

БЕТТАЛА БИЙСА

Сийнча баьтIа зизаш санна,
Сигле хозъеш седкъий къег.
Дуне хождеш, сийрдагIъяьнна
Бетта зIанраш лаьтта лег.

Со ва водаш новкъа ваьнна.
Сайран фо да кер хьалбузаш,
Шийла шовда мелча санна,
Дог гIоздаьнна делаш, ловзаш

Сона гуш я лаьтта оахаш
Лела керда машенаш,
Бетта лиро сийрда йоахаш,
Лехкаш волчун юхьмараш.

Аьшка говр лехк къона волчо,
Балха нормаш ше еш кхоачаш
ГIерт из лакхъе Даьхен торо,
Адмий вахар кхыа ходеш.

Сийнча баьтIа зизаш санна,
Сигле хозъеш седкъий къег.
Дуне хождеш, сийрдагIъяьнна
Бетта зIанраш латта лег.

ДОТТАГIАЛ—БОККХА НИЗ БА

Йоккха дегатIоз йсалаш Іулакх нийселар Каргалински района «ЦIе ахархо» яхача колхоза колхозникий. Херсонски областа Цюрупински районерча 1 Мая цIерагIча колхоза делегаци ера царцига. Пхи ди даьккхар хьаьшаша дуккхача тайпара болча колхоза боахамага хьожаш. 16 октябре украинерча делегатии «ЦIе ахархо» яхача колхоза колхозникии юкъара собрани хилар социалистически яхьий итогаш лоархIаш.

Шоай доттагIашта дувца хIамаш долаш бар цIеахархой. Колхоза ахчан пайда 5 миллиони 400 эзари сом бар. Царех 2263465 сом комсий 36 гектаро деннеи, 2722000 сом — 19000 устагIо деннеи дар. Ялатий хьувкъар, планах 1 гектара тIара 18 центнер йоагIача, 19,6 центнер дар. Гуйрана дувча ялатий план 10 октябре, районе хьалха кхоачаш а яь хIанз, планал совгIа ялат дIадувш боахк. Хьалъеш латташ гIишлош я.

Шоай доттагIий опыт хьа а ийца, шура совъяккхар толамца кхоачашдеш боахк цIеахархой. 16 октябре кхаьчача хана хIара Іаттагара 1790 кг. шура яьккхай цар, бIарччача дIадахача шера 1193 кг. мара ца хиннача. Хьалхале лелаеча доярка ша, нн. Нагумановаси, Рычковаси, Агаповаси и кх. б. хIанзалехь а яьккхай 2000 кг. совгIа шура хIара Іаттагара 1 январага кхачалехьа ерригача колхоза хIара Іаттагара 2000 кг. шура йоаккхаш шоай социалистически декхар кхоачашде вIаштIехьа да хьайбаш леладерий.

Украинерча хьайбаш леладераша шура совъяккхара шоай опыт царга дIаяларал совгIа, дettача доахан тайпаш дикагIа тоаде а новкъостал ду цIеахархошта. Боккха пайда луш долча цIеча доахан тайпах 100 совгIа Іасалг дехкад цар акхарга.

Декхарийла болаш ца Іе, цIеахархоша а оттадир украинерча шоай доттагIашта дIае 200 эзар комсий га (овла) совгIата лулга а, цул совгIа 300 эзар га йохкалга а. 1958 шера, бIаьсти «ЦIеча ахархочун» комсаш лелаю дикагIа бола болхлой гIоргболаш ба, шоай доттагIашка комсашцарча балхацара шоай говзал дIахьокха. ДIаяла говзал я а я царга. Укх шера пхелагIча бригадо хIара гектара тIара 157 центнер комсий гулйир.

Тха боахам дуккхача тайпара ба, йоах 1 Мая цIерагIча колхоза председателa нов. Надточе,— бакъда, ахчан пайдана шол тIехьа дисад тхо. 3 миллион сом совгIа мара бац тха ахчан пайда, шун — 5 миллионал совгIа ба. Из совбаккха укх цхьан шера дIае лаьрхIа да тхо 125 гектар комсий бешамаш. Шун новкъосталца из декхар тхона кхоачаш а дулургда. «ЦIеча ахархочун» комсаш лелаю болхлой чIоагIа тIадбаха бар шоай доттагIаша комсаш йолае лархIарагI, бакъда, царел тIехьа ца бисара духьа, шоаш тIаийца декхарашка цIаькха а хьежар уж. Хьалха тIаийца хинна декхар дар — 1960 шера комсий бешамаш 110 гектарага кхоачаяр. ХIанз, уж 200 гектарага кхоачае лаьрхIад цар. Пхе шера йолча планал дикка совгIа хул из. БIаьсти дIайийна хиннача 25 гектар комсашта, гурахьа 30 гектар кхы тIакхетаргйолаш я. Цу гIулакха эша балхаш даь даьннад, дIае материал кийчъеш а я.

Собране украински колхоза делегаташа хозача дешашца тIехтехар цIеахархошта цIеной гIулакх.

5-миллион пайда боллашехь а, бехк мабаккхалаш, тишача, къаьнача цIенолгашка ма дахий шу-м, аьлар цар,— колхозникашта хоза а дика а цIенош де а мегаргда... Тхо,, беррига а колхозникаш Октябран 40 шу дуззаш кердача, кхоачамца долча цIеношка чу ховшоргболаш да.

Из тIехтохам бокъонах а лаьрхIа, собранен лаьрхIар, тIадоагIача шера колхозникашта керда, кхоачамаца кийчдаь 50 цIа хьалделга.

Пайдана дола хIамаш вIаший дуккха а дийцар собране. Дерригаш а колхозаш йIаьхийгIа хилийтен, колхозникий бахар тоаден лаьрхIа да уж.

Доттагiал доазув доацаш гIулакх да. 1 Мая цIерагIча колхоза викалаша тIаийцар, цIеахархоша а оттадир украинерча шоай доттагIашта дIае 200 эзар комсий га (овла) совгIата лулга а, цул совгIа 300 эзар га йохкалга а. 1958 шера, бIаьсти «ЦIеча ахархочун» комсаш лелаю дикагIа бола болхлой гIоргболаш ба, шоай доттагIашка комсашцарча балхацара шоай говзал дIахьокха. ДIаяла говзал я а я царга. Укх шера пхелагIча бригадо хIара гектара тIара 157 центнер комсий гулйир.

Йоаг1луш латтача доттагIалон, юкъерча яхьои новкъостал дерга царна шоай эггара дикагIа йола уйлаш кхоачашъе.

ГРЕСЕВ Я.

НЕФТЕПЕРЕРАБОТЧИКИЙ ТОЛАМАШ

Политически а Іилман а кхетамаш доаржадеча Ерригсоюзан общественан Нохч-ГIалгIай отделенени. Нохч-ГIалгIай совнархозеи № 7 йола бюллетень арадаьннад.

«Деналца къахьегарах хьахиннараш» яхача цун статья тIа дувц республикан мехкдаьттах тайп-тайпара продукташ йоахача предприятеша 1957 шера итт бетта социалистически яхье а айтта даьха толамаш. Сийрда нефтепродукташ яхара а валовой продукци арахецара а 10 бетта йола план ханал хьалха кхоачаш яьй цу предприятеша. Планал совгIа 40700 тонн сийрда нефтепродукташ а, 5700 тонна авиационни даьтта а, кхы дуккха нефтепродукташа еннай цар Даьхенна.

Орден лелаеча нефтеперерабатывающи завода технологаша шера йола план кхоачаш а яь, тIадоагIача шера доагIа доагам доаккхаш ба.

Шолжа-гIалан нефтемаслозавода №1йолча цеха коллективо 104,5 процент, крекинг-завода №1 йолча цеха коллективо 115,9 процент итт бетта йоагIа шоай балха план кхоачаш яьй.

Цу бюллетена «ЯлхлагIча пятилеткан новатораш» яхача статья тIа дувц: В. И. Бронников яхача а Шолжа-гIалан нефтемаслозавода токарь Н. Кузнецов яхача а новаторий балхаш.

Ю. АНИСИМОВ.

Керда арадаьнна брошюраши сборникаши

Республикански книжни издательствос Сийлахь-боккхача Октября 40 шу дизара сийна брошюраши сборникаши арахийцай.

Юртбоахаман культуран болхлошта «Кагирхошта юкъе лелабу культурни болх» яха брошюра араяьннай. Брошюра тIа Вартанова а Смашина а статьяш я Хьалхара—Мартанен Шаьланеи районий культуран цIеношка беш бола культурно-массови болх а бувцаш.

Юртбоахаман болхлоштеи, специалисташтеи А. К. Иванюк язъяь «Буртиг бола ялат чуэцара йола комплексни механизаци» яха брошюра араяьннай. Брошюра тIа дувц комплексни ялат чуэцар.

Республикански краеведчески музейс кепа тоха кийчдаьд «Нохч-гIалгIай краеведчески музейн хоамаш» яха сборника 9-гIа выпуск. Цу сборника тIа 1917—1920 шера хьалха хиннача Терски областе а, къаьстта Шолжа-гIали тIа хинна тIом бувц.

Шолжа-гIали тIарча Іилман — тохкама института сборник арадалийтад доклада тезисаш — «ГрозНИИ» кхоалагIа Іилмана — технически конференци тIа а йолаш. Цу сборника тIа Іилмантохкама укх тIехьарча хана ГрозНИИ геологени, мехкдаьттани, газови скважинашта бурув деттари областей балхаш да.

ИСАЕВ.

Первомайски района хьунах пайда эцара наькъаш

Денгара-денга дегIаухача вай халкъан боахама чIоагIа эшаш я дика хьу а, тайп-тайпара хьуна продукци а. Боккха лоархIам болаш я хьу климат тоадара а эрози ца хилара а (хиво лаьтта доха ца дара), мухах моттиг лораяра а.

Вай республике 7% хулча лаьттана тIа хьу я. Гаьнаш тайп - тайпара хиларах а хIаьта кхаьчаи тIехкхаьчаи дуккха хенаш хиларо а вIаштIехьдоалийт вай республике хьу кийчъяра болх дикка боаржабе. Бакъдар аьлча, шерлуш а латт из болх. Цхьабакъда укх сахьате Первомайски районе хьу лелаяра а кийчъяра а гIулакх доккхий кхоачамбоацараш долаш да.

Хьу хьакхар а, из цIа-юха кхахьар а дукхагIа йолча моттигашка нийоа лелац, вешта аьлча, керда хьу юхахьалтIаяргйоаццача тайпара лел. Къаьстта из гIулакх белгалдаьннад попа хьу йолча моттигашка. ХIанзолца хьу цхьатарра хьокхаш хиннай (лесосечни метод), дуккха босалеш мукъа а йоахаш. Цу мукъаяьннача моттигашка керда хьу юхахьалтIаялац, нагахь санна йоале а лоадам боаццаш кIезига а йоал. Специальни хьуна техника ца хиларах хедадаь хенаш йоккхача тракторашца а лебедкашца а текхадеш дIакхухь. Гувнаш тIара чуухийташ долча хенашта специальни лотокаш а дац. Цу тайпара йолча хьу кийчъяра методаша дегIайоагIаш йола къона хьу оатт, лаьттан лаккхера гумусни тIоа (укхаза: хьаьнача лаьттан тIоа; гумус—дейнача хьайбаехи бацовгIаехи хьахинна органически вещество) бохабу. Иштта йола моттигаш дуккха я Первомайски леспромхозо лелаеча хьунагIа. Цу моттигашка юха хьу хьалтIаялийтара духьа Iалаьмате дукха къахьега а деза, хIаьта дукха ахча дахийта а деза. Цул совгI, цигача поп хьатIа а яьнна нийсьенна дIаоттар вIаштIехьадаргдац массехк итт шера мара хIана аьлча из га Iи долча моттигашка мара дегIаягIац.

Цхьатарра хьу хьакхара тIехьа да эрози хилар; нагахьа хьу хьекха мукъаяьннача моттиге кIотаргаш яьннаяле а, масса кхерам ба е лоаш деша е догIа дилха мухале чудоагIача хих. Цул совгI, цхьатарра хьу хьокхаш хилча (просечни метод) хIалак хул массехк шера йоккха дика хьу а хинна дIаоттаргйола къона полаш.

Уж тайпара харцахьа методаш хилийта йиш яц кхы дIахо йодача хана. Вай хьу чIоагIа, ший коа тIара беш санна, лорае езаш я. Из гIулакх кхета а даь лесхоза болхлоша хьу кийчъечарна къоастаеш йола лесосекаш, юкъ-юкъера мара хьу хьокхаргйоацаш, къестае еза. Цу гIулакха чIоагIа лоархIаме да специальни хьуна техника лелаяр: аьшк-муший наькъаш, хьу мухалех чуухийтара тайп-тайпара системаш и кх. а.

Первомайски районе хьу лелаяра гIулакх тоадар гарггарча хана чакхдаккха дезаш ца.

АДЖИГОВ Ш.

Ираз долаш тIехьале хийла!

Иллен а ашара а Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен ансамбла хьалхара концерт

Иллен а ашара а Нохч-ГIалгIай ансамбла хьалхарча концерте ваха хала дар. Из йолаяла дуккха хьалхагIа деррига билеташ дехка дар. Республикан районашкара кердача коллектива цу концерте кхача гIерташ, музыка езаш бола дукха нах баьккабар. Зал йизза хиннача наха, тайп-тайпара йола йоккха программа хьа а хьокхаш, концерт оттаяьрашка дIайха моаршал хеттар.

Укх лохехьа оаха арайоаккх иллен а халхара а Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен ансамбла хьалхарча выступленех лаьца йола Дерригдунен а Ерригсоюза а фестивалей лауреата Эсамбаев Махьмуда язъяь рецензи.

* * *

Вай республике вIашагIъеллай керда музыкальни коллектив. 27-ча октябре концерте хинна дуккха бола нах, иштта ала йиш яле, из коллектив яьча дийнахь вIашагIккийтта бар.

Иллен а халхара а Нохч-ГIалгIай ансамбла репетицеш е йолаенна дукха ха яц. Цу ансамбла чу боагIаш художественни самодеятельноста дика талант йола викалаш ба. Царха дуккагIабарий хIанз а хиланза яргйоаца профессиональни кийчо яц. Цхьабакъда, из иштта дале а, ансамбла хьалхарча концерто тешал ду ансамбла йоккхий торонаш хиларах, из нийсача новкъа латташ хиларах.

Программан хьалхара номер яр «Баркал хилда партена» яха илли (халкъа музыка, тоадаьд композитора А. Халебскийс). Дика яздаь а дулхахцIех йолча ший Коммунистически партеца халкъа бола безам дика хьахьокхаш а да из илли. Илли алархошта дирижировани еш хиннача, ансамбла кулгалхо волча композиторо ше геттара дика ашарца тоадеш даьккхар из илли. Хьалхара программа эргаш хилар чIоаргIа лоархIаме да. Нохчий а гIалгIай а иллел совгIа, эрсий халкъа илли «Колокольчик», белоруссий илли «Вечеринка», румынски халкъа бегий илли «Духхьал иштта», китайски илли «Аламухань» даьхар концерте. Цу тайпара репертуар эрг-эргаш хиларо тешал ду ансамбла кулгалхой халкъий доттагIала тIехьа, интернационализмана тIехьа къахьегамхой кхетабарна шоай выступленеш мел лоархIаме я ховш хиларах.

Иллиалархоша къаман куц хьахьокхаш аьлар царха хIара илли. Са ала безам ба, А. М. Халебске а дика говзал йолча къонача хормейстера Ю. Н. Семиряковс а дика кулгал дир концерта аьнна.

Нохч-ГIалгIай фольклор дика довзаш волча, республикан заслуженни артиста Димаев Iумара гул а ду, лора а ду халкъа иллеш. Димаев Iумара ше а Iалаьмате дика оал халкъа иллеш. Пандарца къаьстта дика локх цо уж. Цу концерте Димаев Iумара лекхар «Лоамарой ашараши» «Салман» яха халхара йиши (лезгинка).

Нохч-ГIалгIай мехка наха юкъе чIоагIа баьржа болча дахчаш пандарца лирически иллеш дика даьхар Усманов Абдулгане.

ДIаяхача хана нохч-гIалгIай литературацен искусствацен частушкаш дацар. Республикан заслуженни артист волча писателе А. Хамидовс яздаьд эггара хьалха частушкаш. Цо царца хестабу колхозан къахьегам. Уж частушкаш концерте дика товш аьлар. ЛадийгIараш цар чIоагIа белабир, частушкаш аьннарашта а частушкай автора а баркал аьлар цар. Шек воалилга яллац из жанр дIаяржарг хиларах. Зама ювцаш йола частушкашансамбло яхарал совгIа, колхозни самодеятельносто а йоахаргъя.

Хьалхарча программе йоккха моттиг лаьцар халхархоша даьча халхараша а. Къонача халхархоша хIанзехь а дикка говзалаш Iомаяьй. Дикка уйла тIайохийтар юрта боахаман болххлой къахьегам хьахьокхаш долча «колхозни халхар» яха халхаро. СССР-а Доккхача театра балейтмейстера нов. Грикуровас лоархIамера болх бир ше «жа Iуй халхар» яха халхар оттадеш. Из чIоагIа лоархIам болаш а бакъдолаш а да. Совлен хIама дац цу халхарца, цу халхарца пучаювлар халхархоех йоахка говзалаш.

ЛадийгIарий теркам тIабахар концерта кхыйолча номерашта а. Дика номер йолаш да «цхьан йоаIага догдоахараш» яха белама ду халхар, хореографически хьакъехь шердаь а кхы тIа тоаде дезаш а из дале а. Дукхача солисташа хьахьекхар шоаш дикача оагIонгахьара. Эггара хьалха цIи яккха еза, йоккха темперамент йолаш, халхарца а оамалашца а дезаш дола куц оттаде ховш волча, профессиональни чIоагIа грамотни волча халхархочун Юсупов Гелане.

Дика халхар дир З. Сардаловас, Т. Исаковас, С. Виситовс. Боккха болх баьб балетмейстер В. Дакаевс.

Харц хургдар иллен а халхара а Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен ансамбла хьалхарча программе деррига дика дар аьлча. Кхоачамбоацараш а дар. Вай мехкарча халхархой дукагIа йолча коллективашца нийса дIаоттарна ансамблен коллективо дукха болх бе беза. Из дарна мел эшар да цу коллективе: къона исполнителаш, халкъа теркам а безам а. Ираз долаш тIехьале хийла аьнна ловца боккхаргба вай цу ансамблен коллективана из яьча дийнахь. Ший торонех бизза пайда эцалба цо, нохч-гIалгIай музыка гул а йойла, цунах наха пропаганда а йойла.

М. ЭСАМБАЕВ.

МОСКВА ТАХАН

Советски Социалистически Республикай Союза столица я Москва. Эрсий мехка гIолла доагIаш долча шин хина — Оканеи Волганеи юккъе латт из. Москва — города юкъе гIолла чакхдоалаш да Москваи, цунах кхеташ дола Яузои яха ши хий.

Москван ерригача а моттиго дIалоац 334 квадратни километр, из моттиг 25 района йикъа а я, хIаьта укх гIалий чу 1956-ча шера лоархIамах вахаш 4839 эзар саг а ва.

Москва-гIаланна кулгал деш я цу тIалан исполнительни комитет. Цу комитете хержа ва 853 депутат, царна юкъе воагIаш 346 болхло а, 200 совх инженери, лори хьехархой иштта кхыбола йоазончаш а ба.

ХIара шера Москва хозъярна, тоаярна дIадохийт бархI миллиард сом гаргга ахча.

1947-ча шера сентябрь бетта 800 шу кхаьчад Юрий Долгорукес Москва йилла йолаяь. Цу хана чухь кхозза мукъабаьккхаб Москвас вай мохк моастагIчун боацабарах: монгольско - татарски Iазапахи, польски интервентехи, Наполеона тIалатарахи.

ЛоархIам булургбоацаш чIоагIа дакъа лаьцад Москван пролетариато 1905—1907 шерашка хиннача революценна юкъе. Москван къахьегамхоша 1905-ча шера декабрь бетта яьча восстане вай мехка масса а моттигашка революцен толгIе хьоайир, хIаьта 1905-ча шера хиннача революцено пролетариата кхетам дикка лакха а баьккхар. «1905-ча шерара генеральни репетици хиннаецаре — яьздора В. И. Ленина 1917-ча шерарча Октябрьски революцен толам хила таро хургъяцар».

1917-ча шера ноябрь бетта дIаэттар Москве Советски Iаьдал.

1918-ча шера март бетта Петроградера Москве хьаера В. И. Ленин керте а волаш йола Советски правительство. Къаьнарча Кремла тIа яьржар дунен тIа эггар хьалхарча социалистически мехка цIе байракх.

1922-ча шера 30 декабре Ерригсоюза Советски съездо соцам бир Советски Социалистически Республикай Союз вIашогIойллара хьакъехь, цу хана денз Советски Союза столица хинна дIаотт Москва.

1941-ча шера декабрь бетта укхаз вай эскаро баьккхача толамо дерригача дуненна дIагойтар шой эскар эшалургдац яхаш гитлеровцаша дувцаш дар фаьлг хилар.

ТIемал тIехьарча итт шерачухь боахаман а Iилман-культуран а, коммунальни а гIишлонаш яра хьакъехьа доаккхий толамаш даьхад Москве. ДIаувтташ лат нах чубаха цIеной кварталаш, ехкаш я метрон керда линеш, гIалин магистралаш, дегIаух культуран боахама кварталаш, дегIаух гIалаьттанна кIалхьара боахам—телефонии, газови, хин, йIовхон линеш.

Вай берригача мехка арахецаш долча кIадаех Москве арахец: кIадаш — 30 процент, зипаш—55 процент, даьреш—46 процент. ЧIоагIа лоархIам болаш йоккхий предприятеш я Микояна цIерах йола кхачанкомбинат, ден-бус 600 тонна шура чакхйоккхаш йола шурий комбинат, «ЦIе октябрь» а, «Большевик» а яха кандитерски фабрикаш.

Духхаьл цхьан пхелагIча пятилетке московски предприятеша арахецаш йолча промышленни продукцен дукхал совдаьннад 70,3 процент. Цу тайпара дийбад: прокат 24 процент, автомобилаши станокаши — цаI-ах, подшипникаши электромотораши — шозза, зипаш — 54 процент, даьреш—шоззеи-ахаззеи. ЯлхлагIча пятилетке московски предприятеша арахецаш дола промышленни продукци дебаргда 65 процент. ТIемал тIехьарча шерашка чIоагIа доккхий а хоза а цIенош даьд Горьке цIерахча, Мещански, Новослободски, улицашка, Колужски, Ленинградски, Хорошевски, Можайски, Ярославски шоссешка.

Геттар сиха а дика а деш да нах чубаха ду цIенош. Нагахь 1915-ча шера Москван ерригa а жилищни фонд (нах чубаха цIенош) 14 млн квадратни метрах лагташ хинаяле, хIанз цун жилищни фондо дIалоац 24 миллион квадратни метр. ХIаьта ялхлагIча пятилетке Москве хьалъяь яла езаш 11 миллион квадратни метр квартираш а я.

Сиха еш латт Москве культуран - боахаман гIишлонаш. ЯлхлагIча пятилетке як чакхъяха езаш я 230 школай, 200 берий бешамий, бIаь гаргга яслей гIишлонаш. 1956/57 дешара шера хьайиллай 2.000 моттиг йолаш йола 12 школа-интернаташ, хьаелларгйолаш я 17 эзар меттиг йолаш йола керда больницеш, 1957-ча шера хьайиллай 1026 номер а йолаш йола «Украина» яха гостиница, ЦIеча мейдана гаьна йоаццаш яь йоалаш латт 2700 номер йолаш йола керда гостиница.

ЧIоагIа лоархIам болаш ба гIали хин боахам. ХIанз столицан хин боахам 1913-ча шерачул 16-за духхагI ба. ХIара пхи минута 25 миллион ведар хий доагIа Москвана чу. Цу гIулакха чIоагIа лоархIам болаш да Волга Москвана чудоаладар.

1940-шера 173 кубически метр газ лора Московски заводаша, хIаьта газопровода линен йIоахал 547 километр а яр, газификаци я 62 эзар квартира а яр. Бакъда, Саратов-Москва а; Дашава—Киев—Москва а, Ставрополь—Москва а яха газопроводаш яхкаро таро хилийтар 1940-ча шерачул газ бархIаззе совьяккха. Цу тайпара, Московски Совета фонда чу йоагIаш йола еррига а квартираш газаца йIоахъеш я. Цул совгI, газ йоагаеш я 200 совгI завод а фабрика а, иштта 8 эзар гаргга тайп-тайпара коммунальни предприятеш а. Газа лоархIам барна аьлча тоаргда, тIехьарча шин шера газ йоагаяро таро хилитай Москва—Саратов яха газопровод йилларна дIадахар миосел ахча кходе.

ГIали транспорта юкъе чIоагIа лоархIам болаш я метро. Натахь пассажира цхьан километр наькъах автобусага 17 коп., троллейбусага — 15 коп, трамвайга — 9 коп. доде, метрога 8 коп. мара додац.

ТIехьарча 20 шерачухь гIали троллейбусни линеш 22 километрагара 393 километрага кхаччалца йийбай, хIаьта 57 машинагара 941 машинага кхаччалца парк сов а яьннай. Духхьал цхьан 1955-ча шера Москверча троллейбусаша дIаюха вигав 665 млн. саг.

Советски Союза масса а оагIонашкахьара 10 машиникъ боагIа Москвана чу.

9 вокзал я Москве: Ленинградски, Ярославски, Казански, Курски, Павелецки, Киевски, Савеловски, Рижски, Белорусски.

Пхе фордах кхет Москван хин наькъаш: Балтийски, Каспийски, Азовски, КIайча, Iаьржача фордех.

Москвера 32 километр уллача Быковои 24 километр уллача Внуковои шиъ аэродром я. Цигара вай сомолеташ дIа-хьа ух Бухаресте, София, Тиране, Белграде, Будапеште, Варшаве, Праге, Вене, Берлине, Хальсинки, Копенгагене, Стокгольме, Кабуле, Уланбаторе, Пекине, Пхеньяне. Цул совх лелаш я Москва—Париж, Москва—Дели яхана линеях а самолеташ. Iилман а культуран а центр я Москва. Советски Iилман штаб — СССР-а Iилмай Академии укхаз я. Цул совгI кхы ялх академи а я Москве: юртабоакама, медицински Iилмай, гIашлоний архитектуран, художественан, педогогически Iилмай, коммунальни боахама.

Столице болх беш я 540 Iилман учреждени а 70 лакхара дешара заведени а. Лакхарча дешара заведенешка масса а тайпарча говзалий Iилма хьехаш ва 15 эзар профессораш а преподавателаш а. ЧIоагIа лоархIамера я Ломоносова цIерах йола паччахьалкхен университет:

Дукха театраш да Москве: художественни академически театр, паччахьалкхен Доккха театр, ЗIамита театр, Вахтангова а, Маяковски а моссовета а, Пушкина а цIерах дола театраш, иштта кхы дуккха а.

ЧIоагIа лоархIам болаш бола исторически а художественни а дукха музеяш я столице. Москверча къахьегамхой балха керте латт КПСС Московски организаци.

Вай даьхенна хьалхишка Москверча къахьегамхоша даь сий дола гIулакхаш белгал а доахаш, СССР-а Лакхарча Совета Президиумо Ленина орден еннай Москвана.

ГIала чIоагIа хозъю Москвана юккъе уллача ЦIеча мейдано. Цу мейдан тIа, Кремлевски пена юхха я Сийлахь—воккхача Ленина мовзалей. Мейданна уллув улл деррига дуненна цIи хеза йола Кремль.

Дуккха хана хьалха цу Кремле къестадеш хиннад эрсий паччахьалкхен гIулакхаш. XVIII-гIа бIаьшераш долалуш уккхаза хьакхайкадаь хиннад Василий Шуйский паччахь оттар.

1612-ча шера, шоаш полякашца лоаттабеча къовсаме толам баьккхача указа нахага моаршал деннад Мининен Пожарскеен.

1755-ча шера уккхаза хьайила хиннай М. Ломоносовс московски университет а.

1917-ча шера московски пролетариато эггар хьалха кара йоалайир Кремль.

ЦIеча мейдан тIа латташ я Васили Блаженне храм. Из эрсий говзала теш, храм Ивана Грозне 1.560 шера ейта я, хIаьта из яьраш эрсий говзанчаш Яковлеви Бармеи хиннав. Ший 400 шу даьннадале а, хIанз геттара чIоагIа я из храм чуйола здани. Цу храма уллув латт Мининав Пожарскенен 1818-ча шера оттадаь памятник, ЦIеча мейданна уллув я шийна чу 4.000 болхло волаш йола, вай мехкара эггара йоккхах йола паччахьалкхен универмаг — Гум.

ЦIеча Мейданна уллув уллача Кремло дIалоац 26 гектар йола моттиг. Уккхаз, бархI бIаь шу хьалха Москва йилла волавеннав Суздальски аьла Юрий Долгорукий. ХIанз Кремлана гонахь йолаш йола кирпичкий карт Иван III яха ча паччахьа 1.462—1.505 шерашка ейтай. Кремлен карта, Ленина мовзалейна аьрда оагIорахьа, латт Спасски башня. 71 метр лакхал долча цу башнех доал 1852-ча шера делла дола сахьат. Духхьал цу сахьатах боаллача цхьан гургала дозал да 135 пунт, хIаьта цун минутий стрелка дIоахал—3,28 метр а да.

Тамашийна хоза тоаенна, шийна чу дукха собораш, музеяш, иштта кхы хIамаш йалаш я Кремль. ХIара денна массехк эзар саг хул Кремленга хьожаш. Кремлен коа чухнахь я йоккха Кремлевски дворец. Из яьй 1838—1849 шерашка. Двореца чухьнахьа хоза тоадаь цIенош а залаш а я. Цу залех йоккхах яр Георгиевски яха зал 61 метр дIоахали, 17,5 метр локхали 20,5 метр шерали долаш я. Цу дворце я шийна чу Коммунистически партен съездаш а, СССР-а Лакхарча Совета сессеш а хулаш йола заседаней зал.

Кремле я вай мехкарча музеях эггара дикаx йола цаI — Оружейни палата. ЧIоагIа исторически а культуран а маIан долаш йола 6—7 бIаь шу хьалха яь хIамаш я цу музее. Цу хIамашта юкъе да Сибрегга эггар хьалха караерзаяьча Ермака герзаш, Мининен Пожарскен хIамаш. Годунова Бориса трона тIа дийхка кIада, хIаьта леладаь дошо жIарг, Петр I кочамаш, английски паччахьа Елизаветас Годунов Бориса яйтта корета и. кх. дI. а.

Кремле я 1505—1509-ча шерашка яь йола шийна чу бейна паччахьаш дIабехкаш хинна йола, чIоагIа хоза Архангельски собор. Иштта чIоагIа хоза яь я Успенски собор а.

ЧIоагIа тамаш йолаш я Кремле чу латташ йола царьпушкеи царь-колоколи. Царь-колокола дозал 200 тонна да. Из баьб 300 шу хьалха эрсий говзанчо Моторина Ивана.

Иштта, эрсий говзанчо Чохов Андрейс яь 40 тонна дозал долаш йола царь пушка я. Кремле чувахаш а болх беш а хиннав дерригача дунен къахьегамхой баьчча хинна вола В. И. Ленин. Цудухьа вай мехкарча къахьегамхошта чIоагIа хьамсар хет Кремль.

ХIара денна хозлуш, тоалуш латт вай Даьхен — Советски социалистически Республикай Союза столица — Москва.

Ахмад ВЕДЗИЖЕВ.

ЛЕНИН

ЧАХКИЕВ ЮВСАП

Хоарцонца хоарцонаш хувцаш,
Низболчо кIалвисар Iувдаш,
Дуне дар беза гIа лувзаш,
Дунен чу хьо ваьлча, Ленин.

Деррига хьай доккха хьаькъал,
Ца лерхIаш тIех миской наькъал,
Дийцар Iа мискашта даькъдл,
Къахьегамхой доттагIа, Ленин.

БIаьшераш де гIерташ дайнар,
Адамий хьаькъалхой хьийгар,
Турпалаш ше бахьан байнар,
Де кхийр хьа, тха баьчча, Ленин.

Дуненна керда никъ бийллар,
Ираза вахар хьадийллар,
Къамашта бокъон нII йийллар,
Хьо тхоца вахаргва, Ленин.

Массанега а дешийтара хьакъехьа дола закон кхоачашдар

Советски паччахьалкхено шергара шу мел дала дукхагIа ахча дIаухийт адамашка дешийтарна. Вай цхьан республике адамашка дешийтарна 1957 шера Правительствос дIахийцад 90 миллион сомал дукхагIа ахча. ХIара шера итташ миллионаш сом дIахец школаш хьалъярна. Цу гIулакха 1958 шера Правительствос Нохч-ГIалгIай республикана дIахецаргда 20 миллион сом.

ХIанз республике болх беш я везткъа эзарнел совгIа дешархой деша багIаш йола 400 таргга школа. Вай республикан хIара районе 2—3, хIаьта цхьайолча районашка пхиппа а йолаш, юкъера школаш я болх беш. Республике хьайийлай 148 юххьерен, 117 ворхI шерарен, 91 юкъереи школаш а 8 школа-интернат а. Цул совгIа унеи айпеи долча берашта къаьстта шоашта хьайийлай 9 школа. Царца я хьуна йистера дарбан 2 школа, бIаргаш дайна а, кIезига хIама гуш а, къора-меттаза а долча берий школаш, хьаькъала тIехьаднсача берашта новкъостленна йола школа а и. кх. дI.

Шоаш дахача доацаш кхычахьа дешаргдолча берашта хьайийлай 2.244 моттиг а йолаш 67 школа-интернат.

Республике йолаш йола школаши интернаташ деша даха ха йолаш дола бераш чуэцарна а ворхI шера деша декхарийла веш дола закон вай республике массанахьа чакхдаккхарна а кхоачамболаш я.

СОКП XX съезда директивашка хьежжа укх гаргга шерашка вай мехка массане а средни образовани йоаккхилга дулургдолаш да. ХIаьта йоккхача промышленни городашкеи республикай, областей, краяй центрашкеи хIанзале а дIадола а даьд из. Массане а средни образовани йоаккхилга дIадоладар массане а ворхI шерара дешар чакхдаккхарца дувзаденна да. Цхьабакъда, баьча тохкамаша хьахьекхар ворхI шера дешара декхар вай республике во кхоачашдеш хилар.

Цхьайолча - моттигашкарча къахьегамхой депутатий Советаша а РайОНО-ша а боагIача тайпара мах бац цу лоархIамерча гIулакха.

Къахьегамхой депутатий Советий а ОНО-й а кулгалхоша терко еча моттигашка деррига бераш школашка чу а эзад лерттIа деша а ух. Цхьабакъда дукхагIа йолча районашка кхоачашдеш дац массанега дешийтара декхара хьакъехьа дола закон. ХIанз а деша даханза 977 бер да, дукхагIа яраш 1—4 классашкара йиIигаш а йолаш. Массане а ворхI шерара дешар Iоамадара декхарах дола закон къаьстта во кхоачашду 130 бер деша ца дагIача Советски районе, 114 бер деша ца дагIача Ачхой-Мартановски районе, 113 бер деша ца дагIача Шалински районе, Наьсарен, МагIалбика районашка.

Деша даха ха йолаш дола бераш деша ца ахара керттера бахьан да боахамашта долча новкъостала даьшен ноаношеи бераш цIагIа сецадар. Цу даьша кхетадац, деша ца додаш беро дахийта хIара ди — бера кхетам лохбалар долга, дешара тIехьабисари шоллагIча шера чубисари долга. Школай кулгалхошеи хьехархошеи хIанз а эсала лелабу йолча колхоза председателе новкъ. Гордиенкос бераш школе кхувла подвода еннаяц.

Цхьайолча районашка боагIача бесса теркам бац массанега дешийтара закона. Масала, Ачхой-Мартана ройонни кулгалхошта дика ховш да Самашкинскин Ачхой-Мартанен юртсоветашка деша ца ухаш 55 бер долга а, юртсоветий председателаш нн. Ерпылеви Костини массанега дешийтара закона вIалла теркам ца беш болга а. Из гIулакх бахьан долаш 4 октябре райисполкомо Самашкинскин Ачхой - Мартанен юртсоветаш декхарийла-м йир 10 дийнахьа деша ца ухаш мел дола бераш деша дахар Iалашде, аьнна. Цу хана денз бут совгIа ха яьннай, цхьабакъда гIулакх меттахьа а даьннадац. Масала, СаьмуIашка деша ца ухаш 17 бер да.

Соцам бар кIезига да. Из соцам кхоачашбарна контроль лоаттае еза. Раиисполком декхарийла я юртсовета кулгалхошкара, школай директорашкара массанега дешийтара закон кхоачашдар хьадеха.

Ведено яхача юрта кхалнаьха юкъера межрайонни школа-интернат я, паччахьалкхено бизза кхоачам а беш. Цу школе деша ягIа 7 класс яьккха йиIигаш. Дукха я цига Iандий, селий, гIумкий къамий йиIигаш, бакъда царна юкъе нохчий йиIигаш 22 мара яц. Республикан ОНО-на а е школан кулгалхошта а ханзар нохчий-гIалгIайи йиIигех школа-интернат вIашагIйолла. Цу гIулакха а духьала даьлар къаьнарча Iадатски оамалехи юхедисараш. Школан-интернаната педагогически болхлоша дукха дувцарах хIама ца хулаш, цхьаболча даьша — ноаноша деша яхийтанзар шоай йиIигаш. Иштта, Хьалха-МартантIа деша безам болаш хиннача нохчий 10 йиIигах цхьаккха а деша яхийта тиганзар даьша.

Нохчийн - гIалгIайн къамий йиIигашка (мехкарашка) дешийтара болх боккха теркам бе безаш ба. Цу гIулакха оарцагIъяла еза халкъан образованен отделел совгIа партийнии, комсомольскии, советскии организацеш еррига общественность. Хетаргахьа, йоккхийча юрташка къаьста йиIигашка дешийтарна классаш вIашагIйохка езаргъя.

Массанега дешийтара закон дизза кхоачашдарна кIезига лоархIам болаш дац хIара школе ший фонд хилар.

Цунца ший ханнахьа новкъостал дергда йишйоацаш долча берашта. Шолжа-гIалий тIарча цхьайолча школашка дукха болх баьб из фонд вIашагIйолларна. Масала, № 21 йолча школе 5.500 сома даара фонд вIашагIтехай, № 22 йолча школе 3.250 сом. № 7 йолча школе 1.800 сом и. кх. дI. Цхьайолча школашка дукха болх баьб из фонд вIашагIйолларна. Цхьабакъда юрташка чIоагIа ладара лел из болх.

Массанега дешийтара закон кхоачашдара чIоагIа Iаткъаш да республикан районашка махбеча организацеша берий барзкъаши когий гIирсаш кIезига кхахьара. Цу хьакъехьа йола Оргкомитета поставлени махбеча организацеша Iалаьмате во кхоачашъю.

Къахьегамхой депутатий Советий моттигерча исполкомашта, школай педагогически коллективашта, халкъан дешара отделашта хьалхашка, сийдола а лоархIаме а декхар латта, массанега дешийтара хьакъехьа йола Оргкомитета постановлени гарггарча хана кхоачашъяр. Даьшта - ноаношта юкъе кхетама болх боаржабе беза, хIара коа тIа отташ, деша ца ухаш дола бераш белгал а даь, цхьаккха бер дешара юкъе доаладанза дита йиш яц.

Н. ДЕМУШКИН.

Арадаккха кийчду абат

36-гIа УРОК

Кх кх. Кхокх.

Кхокх кха-ла кхе-ра кхес-тора
кхор кха-ба кхе-рам ма-кха.

Кхокхарч дукха деза Османа.
Кхокхарч дика да.
Хоза ловзо Османа кхокхарч.
Османа шок техача сигала долх кхокхарч.
Оалхазараш лораде деза.
Тха школе я оалхазараш лораду звено.
Учитало дийцар тхона, оалхараш лораде Сиха лела

37-гIа УРОК

Трактор.

Боал оа-хам лоа-бат
Лоа лоа-ми лоам.
Оах-кам оа-мал боахк.

Оахаш лел трактораш.
Боал тувсаш,
Хоза оахаш,
Таташ деш,
Сиха лел
Тха трактораш.

38-гIа УРОК.

Хь хь. Хьайра.

Хьа-би хьаст Хьа-мид хьай-ба
Хьа-ди хьастам Хьа-ва хьа-рак.

Тха колхозо хьайра йиллай.
Ялташ охь колхоза хьаьрo.
Колхозхой хьара ух ялат ахьа.
Тха школера бераш дахадар хьара.
Ма хоза яр хьара!

39-гIа УРОК

Пхьар.

Пхо пхьар хьа-би
Пха пхьа-гал хьа-ди
Пхиъ пхьид хьай-ба
Пхо-ра-гIа пхьоа-ле хьай-ра
Пхийт-та пхьарс хьа-жа
хьаст.
пхьа-гал.

Анзор дика пхьар ва.
Сийрда, хоза я цу пхьоал. Цо говрашта ланаш детт, колхоза нохараш тоаду, дукха балхаш ду колхозе.
Анзора пхьоал ду пхьоале.

40-гIа УРОК

Пп Пио-не-раш.

Пен пе-ла пас-та поп
Пед пар-та пе-ро пхо

Тхо гулделар тхоай школе.
Фата етташ, зурма лекхаш, хоза иллеш доакаш долхтхо. Дика дешаш да тхо, Ленина Бараш.
Оаха дика деш, тхо Ленина бераш да.
Тхо пионераш — Ленина бераш да.

41-гIа УРОК

Цц Циск.

Циск цар-на цер-гаш Ба-ци
Цел ца-ца буц цу

Берашта хозахет циск. Циск боахама дика а пайдана а да. Дахкаша ялат дуъ, ялат доаду. Дежкий лувц циско. Хоза ловз цискаца тха воша Иби. Нане цаца а цел а бера тхона. Цацаца лувс.
Ца-ца.

42-гIа УРОК

Жж Бо-жа

Жа-би жоп мож жий
Хьа-жи муж бож жим.

Тха колхозе дукха божа а жа а да. Божа дикача тайпах ба, дукха шура а луш. Дика пайда кул бежах а жах а. Даьтта, шура, нахча, тха, нихь, дулх доал царех. Жа а божа а дика доажаду.

43-гIа УРОК

Юю юрт.

Юв юб-ка Ю-сап юр-гIа
Юрт юхк Юв-наз юс-тара.

Ювназ.

Ювная говза болхло ва. Из ва Кожзаводе болх беш. Тха юртара ва Ювназ. Тхо дахадар тхой хьехархочунца заводага хьажа. Цига вайра тхона Ювназ. Болхлой бераша дика деш, хоза лел.

44-гIа УРОК

Тха класс.

Йоккхен сийрдеи я тха класс. Цу чу латт парташ, истол, доска, зиаш.
Пенах доал Ленина сурт. Тхона еза тхоай класс, цу чу сатийна, безаме я.
Тха классе дежурнеш хул,
Деша дика ух тхо.
Шо а аха деша дика.
Оаш а деша дика.

45-гIа УРОК

Ее Елка.

Ел-ка мон-тёр.
Лёт-чик са-мо-лёт.

Керда шу долалуш ёлка йир оаха тхой школе. Дукха бераш а боккхий нах а баьхкар ёлкага хьажа. Ёлка оттаяьча бераш дар, иллеш а доахаш. Монтеро лампаш ехкар тха ёлках. Лётчикаш а баьхкар тхо долча, керда шу ираз долаш дувца. Слёте баьхка колхозхой оаха доахача иллешта раьза хинна бахар.

46-гIа УРОК

Щщ

Щет-ка Щерс. Об-щест-во.

Ачалкхерча тикаь чу цергашта хьеха щёткаш я. Тхона ера ийца цергашта хьекха щёткаш Ахьмада щёткаца цIенъю цергаш. Тха школерча бераша а ера ийца дукха цергашта хьекха щёткаш. Оаха Iодувшаш цергаш щёткаца цIенъю. Щётка дукха мах ца бехаш я.

47-гIа УРОК

II Iаьхар.

Iаь-хар Iаь-ли Iаж воI
Iуй-ре Iа-са Iад ниI
НIа-на бIаьс-ти Iам баI

48-гIа УРОК

Тха колхоза дукха жа да. Дика жа да уж,
Ма хоза дар уж Iаьхарий! Хоза ловзар уж
Ма хоза дар уж Iаьхарий! Хоза ловзар уж тхоца. Iаде йохар, са а ба хоза Iаьхар.
Кара Iомабаь Iаьхар ба из.

49-гIа УРОК

XI xI хIан-ги.

ХIан-ги ХIа-нет Со-хIип хIа-на
ХIа-ма ХIа-ли Воа-хIап

— ХIами, хьавола хIама даа. Шортта шура я вайна.
— Аз яац, нахаца цхьан када чура хIама. Цаьан када чура шинне хIама яа мепац. Оаш а ма яа нахаца цхьан када чура хIама.

50-гIа УРОК

Гг гI ГIа-ла.

ГIа-ла гIол гIар гIум
ГIай-ба гIал гIанд гIоз.

ГIалмат хIалха лоам гIали чу вахар.
Хала дар хьалха лоам а ара а ваха.
ГIалмат а ГIайсам а ба совхозе болх беш. Хоза да ГIале вахар.
ГIале бераш дика кхет дешарах.
Деша дика ух цар бераш.

51-гIа УРОК.

Кк кI КIур.

КIа кIод кIир кIа-да
КIув кIор кIо-дар кIор-мац.

ГIапур, гой хьона кIур? Мел хоза ух из урагIа хьувзаш, сувсаш. Чехкача машено боаржабу шерача ара кIур.
— Хьава, машенаца яхайий хьо?
— Яхай оо Наьсар-керте кхаччалца.
Ма хоза дар машинаца Ростов водаш.

52-гIа УРОК

Беш.

Тха школен беша дагIа дукха сомий хенаш. Дика лат цу хенаш тIа сомаш.
Боккха пайда лу цар школена. Дешархоша хени гонахьеш хIара шерра-шера оахк, оасар далийтац оаха тхой беша.
Гурахьа дика тоалу сомаш.
Лораде сомн хенаш!
Оаха сомн хенаш дегIар беша.
Оаш а догIа сомн хенаш беша.

53-гIа УРОК

Цц цI Цца

ЦIе-на цIо-ка цIо-гIа цIа-тар.
ЦIов цIас-та цIе цIов
цIа-гIа цIа

Цца.

ЦIа хила деза сийрда, цIена.
Иштта Сонес цIа цIена леладу.
ЦIена леладу Шаше а шой цIа.

54-гIа УРОК

Насни Сонин школе ух.
Цар дика деш школе а цIагIа а.
Тхой цIенна хьалхашкарча беша хоза ловз тхо. Дукха бераш а хул тхоца ловзаш.

55-гIа УРОК

Пп пI ПIелг.

ПIелг ПIаь-рас-ка хум-пIар.
ПIенда

Салмана пIелг хоадабир. Лорага вахар салман. Лоро молхаш а хьекха пIелг берзабир.
Дика ба лораш. Лораша дарба ду наха.
Лораша йоах: цIено лалае, унагI цIена хургда шу.
Лораша яхар де деза. ЦIено лело еза. Лораша яхар даьр унагI цIена хургва.

56-гIа УРОК

Чч чI ЧIогарг.

ЧIа-ма чIуг чIий хьан-дарг
ЧIу-гал чIега чIенг чIаь-пилг
чIим чIегалг

57-гIа УРОК

Оалхазараш лораде.

Эхки дукха чIогаргаш хул, школен коа бIенаш дехкаш. Хоза да уж чIогиргаш. ЧIогиргаш чIоагIа пайданна оалхазараш да. Кхашта, бешамашта зенаш ду чоапалгаш дIайоах цар. Тха школе я цхьа дешархой звено «оалхазараш лорадеш» яхаш цIа а йолаш.
Цар дика болх бу Iай.
Iай оалхазаршта даа-хIама тувс, цар бIенаш лораду.

58-гIа УРОК

Къ къ. Къоа-лаш.

Къоа-лам да-къа букъ
Къам де-къа никъ
мукъа цIокъ.

59-гIа УРОК

Къоаси городе деша вахар. Дукха сурташ дехкар, дика дешар Къоасе. Ше городера цIавоагIаш дукха къоаламаш дера цо. Уж делар Къоасе ший вешийна Махьмада. Махьмад чIоагIа гIадвахар.
Махьмада а хоза сурташ дехкар къоаламаца. Къоаламаца хоза сурт дилла.

Фуд из?

Никъ юкъе болаш ши воша вах, шоайла бIарга гац уж.

Школа ЯЗДУ

Юрта клуб

Наьсарен районе Буро-КIалха езткъа моттиг йолаш клуб я. Клуба 3.855 экз. книжкаш долаш библиотека а дешара зал а я. Мукъача хана кагийча наха салоIача хана са мукъа даккха ловзае шахматаш а, шашкаш а, домино а я. Цул совнагIа лакха балалайкаш, мандолина, чIондарг, гитара, иштта кхыйола хIамаша я клубе. Шин истола тIа газеташ журналаш дада. Цхьанне тIа ловзо шахматаш шашкаш яда. Клубеи, библиотекаи, дешара залеи пенаш тIа доажача В. И. Ленина а, ССКП ЦК члений а, кандидатий а портреташа, лозунгаша, плакаташа хозъяьй клуб.

Клубо укх шера подписка яь «Правда», «Сердало», «Советская культура», «Известия» кхыдола газеташ а «Знамя», «Агитатор», «Смена» яха журналаш а да. 1958-ча шера 9 журнала, иштта газеташ а яздайтад клубо. Клуба эшаш йола хIамаш Iалашъярна клуба хьалхле лелаярна чIоагIа йоакхо еш ва клуба заведующи вола Дзортов Абукара Халис.

Дзортовс хIара кIиранна шозза кино хьажа йиш хулийт юрта бахача наьха. Клуб цIена порядкаца лелаярах районерча культуран отдело радиоприемник хьожаяьй цу клуба. Iалаьмате дика совгIат да из цу юртарча кагийча наха. Уж вай мел дувцар доллашехь, цхьадола кхоачамбоацараш а да клубе. Масала, кхоачамболлаш гIандаш дац, клуба хаьлхашка а, юрта юкъе а гуча афишаш хьалъетта доскаш дац. Цхьабакъда, цу кхоачамбоацарашца товргволаш вац Дзортов Х. Шеко йоацаш ала мегаргда, Дзортовс ше кулгал ду клуб районе дикагIа йолча клубашца нийсса лелорг хилар. ХIанз клуба художественни самодеятельностан коллектив вIашагIтохаш ва Дзортов Х.

ЭГИЕВ.

21-га агитатора блокнот

Кепа а теха арадаькхад Нохч-ГIалгIай ССКП обкома пропаганди агитацени отдела 21-гIа агитатора блокнот. Блокнота кертера статья я «Коммунизм хьалъеча керда толамаш дахарца хьалхашка довлаI» яхаш. «Беседашта» йола материалаш» яхача разделе язъяьй статьяш: Н. Шабаньянца «Нохч-ГIалгIай столицана хургъйола тIехьале», А. Воронова «Вай республике унахцIено лораяр», И. Лапоногова «40 шера машара байракха кIал». ХIара сага сих дулх, шура, даьтта кийчдара гIулакха США-на тIехьакхувргда вай «яхача разделе я «Шера дола декхар-9 бетта кхоачашдаьд» яхаш Дм. Саблуковас язъяь статья. Саблуковас дувц Калиновский совхозерча хьайбашлеладераша даьха балха толамаш.

«Агитацен тохкамах» яхача разделе я Гудермеески конгорера бурутохаш волча Н. М. Корьяновас «Воай яхьа керда толамаш доахаргда вай» яхаш йола беседа.

Агитаторашта новкъостала блокнота тIа доаладаьд укх бетта лоархIаме долча деной колендарь а, 1957 шера ноябрь бетта доагIаш дола темаш а, беседаш кийчъе езаш йола литература а.

Ю. ПАВОЛЯЕВ.

Школе Iана кхоачам баь бац

Наьсарерча вокзалера юкъера школа а, цу школера хьехархой а Iана доагаде дахча долаш бац. Дахча хIана дац вай школе аьлча, директор йолча Голиковас А. С. луш дола жоп яр да: «Вай дахча Бумата латт, из цигара хьада вай машинаш яц!?» Цу тийпара латт Наьсарерча вокзален школера доагоча дахчан гIулакх. Iалаьмате чехка оарцах бала беза райком а райисполком а, къаьстта райОНО а чехка школенна доаго дахча Iалашдара.

ГАЙТУКИЕВ Хь.

Школашка цIи ца ялийта леладу гIулакхаш

ЦIи ца ялийтара духьа геттара чIоагIа лелае еза цIера духьал йола режим. Из режим къаьстта чIоагIа лелае еза гIишлонаш йIоахъеш а царна сердало телаш а йола приборашка болх беш йолча хана.

ДукхагIа йолча хана цIи йоал гIишлоний дахчан оатхалаш (ехка йовкъаш, гIайбаш, тховнаш, ийнаш, сарпалаш) пешкишцен трубашцен вIашагIкхийтта хиларах. Пешкаш трубаш чIоагIа йIоахлу, гIишлоний дахчан оатхалаш лакха температура хиларах йокъалий, кхорзаъяле дIаовтт. Цудухьа тоъам ба пешкаш е трубах доаллача Iургах арабаьна зIаммига сийг дIакхийтача уж оатхалаш лота а енна

ЦIИ ЯЛА.

ЦIи ца ялийтара духьа пешкий тIа ца а оттаеш, кирпашках е кхерах яьча кIийлен тIа оттае еза, гIишлоний атта лоталуш йола оа халаш пешкашцен рубашцен вIашагIкхийта ца хилийта царна юкъе кирпашкех (38 сантиметрал кIезигагIа хургъйоацаш) юкъ йолла еза. Дика пожарно-технически нормаш, пожарни охранан инструктажи ховш болча говзача печникашта мара ховргдац еззача тайпара пешк йолла.

ЦАРГА БАЙТА БЕЗА ИЗ БОЛХ.

ЦIи атта йоаккхаш боккха кхерам ба трубашта чухьнахьа гулбенна кIурз. Из боагача хана, из сов бIоахбалврах трубах сийгаш ара а ухаш, бада тIа IотIалег. Школашкара трубаш кIурзах цIенъе еза бетта цкъа е шозза. Цхьан дийнахьа доагIа доагам мара.

ЛЕЛАДЕ ЙИШ ЯЦ

Центральни отоплени йолча школай котельнешка. Мазутаца йоагаеш йолча пешкашта хьалхашка гIум чу а йолаш йоалгIош оттаду. ГIум хувца еза цунна мазут чудолларга хьежжа. Ханза санна мазут лаьтта Iододе цунна тIа сихха гIум тесса, из гIум дIа а яькха, цун метте цIена гIум тасса еза.

ШКОЛАШКАРА ЦХЬАККХА ДИЧА А ОТТАЕ ЙИШ ЯЦ

ханна йола аьшка е чона пешк.

ЦIи ялара бахьанаш ца: телха дола электрически аьшксаьргаш, лоаца замыкани, электроаьшксаьргашта болаш бола сов мухь. Лоаца замыкани хул электроприборашн аьшкасаьргашн во леладарах. Лоаца замыкани ца хилийтен электроаьшксаьрга боагIаш бола мухь совгI ца балийтен предохранителаш увттае еза, бокъонаш (йицъялийта) а йиш яц. Телха электропроводка монтерага мара тоайта мегаргъяц.

ЦIи ялара духьал дола гIулакхаш къаьстта чIоагIа леладе деза химически лабораторешкен, физически кабинеташкен, школашкарча библиотекашкен, лабораторешкен, мастерскешкен сиха лоталуш, йола хIамашн коачалашн кхы йолча хIамаех къоаста а еш, хIанз долча гIулакха боагIача боарамах мара лелае мегаргъяц. Хьехархочун бIарг тIа ца а латташ дешархошка шоашка

ЕЙТА МЕГАРГЪЯЦ

бертолетовн тух, кхы лелхаш йола хIамаш, атта лоталуш йола коачалаш, азотни е серни кислоташ, фосфорн щелочни материалаш юкъе йолаш йола эксперименташ.

ЦIи яьнначул тIехьагIа саг корзагIа валийта а мегаргдац воха а ца вохаш, сихха 01 номер йолча телефонах пожарни часть еха еза.

ЦIи ялара духьал йолча хIамаех школашка хила еза: цIи ялара духьал йола оатхалаш йолаш улг, огнетушителаш, пожарни рукав, гIум чу йола ящики хий чудола бешкен. ЦIера духьал йола еррига инструменти, оборудованин оттае еза цIи яьлча сихха хьаэцалургйолаш, цIагIа хьачувоаллача.

Школашка цIняларца лоаттабу къоасами цунна духьал леладу гIулакхаш — духхьала пожарни болхлой хинна ца а Iаш, цIера духьал йолча мероприятешта кулгалдерий а, бехкебарий а гулакх да!

Шолжа-гIалан добровольни пожарни общество.

Республикански книготорга а респотребсоюза а МА АЗИНАШКА ДОХКАШ ДА
гIалгIай металла арадаьха дола ССКП-н ЦК-а „Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарга" яха тезисаш.
Нохч-гIалгIай книготорг.

Лора хьехамаш

Мишта лоралургва гриппах

Грипп—эггара зIамагIа йолча микробаша — вирусаша хьоадеш, чехка дIа—юха доала лазар да. Уж микробаш Iалаьмате зIамга я, итташ эзараш хIама доккхий деча электронни микроскопаца мара бIаргагаш уж. Гриппах цамогаш хилар бIарчча шера дIаьхдала йиш я. Хувцалуш, шийла ха эттарча цунах цамогаш хулараш дукхагIа хургба.

Гриппан вирус хул сага меражка чу, къамарга шода чу. Грипп долча саго къамаьл деш, из кхайкавеш, цунна Iиршинг доалаш цун шодий цицхашца я грипп дIадолийта вирусаш. Феца саго са доахача моттигашка а кхаьче, нах цамогаш бу цо. Грипп дIа-юха даргда грипп долча саго лелаеча хIамашка тIолла а: пхьегIашца, мерех хьакхача йовлакхаца, культех хьаккхаргаца, берий ловзаргашца. Из дIадала йиш я моаршал хотташ грипп долча сага кулг лацарца а. Грипп цIаьхха долалу: температура айлу, шийла хет, корта лаз, гола мел йолча каглуш санна хет, дулхаш лаз, деррига дегI лаз, низ бох. Грипп хила йиш я йIовхораш йоацаш, кхайка цавеш, температура йоацаш, цхьабакъда цамогаш волчун деррига дегIа хьал хала хургда, чIоагIа кIаьдваларца, виззалца хIама ца юъаш хиларца, шийла леларца, корта бохабу малар меларца грипп чехкагIа а кхет, токхаш халагIа а хул. Грипп харц дала йиш я: пехкашта, чурча лерга воопалени хила йиш я, дог кIаьддала йиш я. Грипп къаьстта кхераме да зIамгача бераштеи боккхийча нахан.

Цу лазарах лораваларна ше чуваха моттиг цIена лоаттае еза, дийнахь массехаз фо кхетийта деза, хлора кIира теха 0,2 процент йолча хин цхьан ведра чу боккха ши Iаг кIира тасса еза) хица цIенош чура цIенде деза. Гриппах цамогаш волчунга хьежаш диазза вIашта диллача хикисеца бат а мераж а дIакъовла еза. Батах хьерчаду хикисв хIара денна дутташ а йIайха аьшк тохаш а хила деза.

Гриппах цамогаш хургвоацаш е хIамаш леладе деза.

Iуйрийна кулгаш дулаш ший мераж чура сапаца йила еза дийнахь. Йодни настойкан цхьа тIадам мала беза 0,5 таблеткаш йола кальцекс мела еза дийнахь кхозза. Пудра санна кийчъяь йола пенициллин а стрептомицин а хьарца еза мери чу. Гриппана духьал кийчдаьча морза 0,25 йолчунца хIара мери Iургаца дикка са даха деза, из делга 5—7 цкъазза деш дIаяхьа еза из курс.

СССР-а унахцIено лораяра министерствос гриппана духьалара средстваш дукхагIа арахецилга чIоагIдаьд. ХIанз укх сахьата арахийца я «азерча» вируса духьалара 1,2 миллион гриппозни вакцинан дакъа, бIаьш литраш гриппана духьалара морз. Шу йисте даллалца арахецаш хургда 12—15 миллион вакцинан дакъа, 2.500 метр гриппана духьалара морз. Цу препараташца а медикаментташца а эггара хьалха Iалашъергъя грипп дукхагIа даьржа йола моттигаш.

Нагахь санна дезала юкъе гриппах цамогаш волаш саг вале, из дIакъоаставе веза дезалах е шийна цIа денна, е цIагIа цхьа са бенна, из са кхолларца къайла а боаккхаш, из волчара совгIа мел йола хIама дIаяккха еза. Гриппах цамогаш волчун кулгех хьекхарг а пхьегIа а къаьста хила еза.

Каст-каста сапаца кулгаш дила деза, моаршал хоатташ кулг лувцарах лоравала веза, Кхайкавеш а Iиршинг доалаш а меражаи батаи духьал йовлакх лаца деза. Унахо чувола цIа фо кхетийташ хила деза, цхьабакъда фо кхетийтилга унахочоа йIовхараш хургйоацаш леладе деза. Грипп да аьнна хета бераш школе, детсаде, яслешка ахийта йиш яц.

Унахочо хIама массаз даъ, цо хIама диа пхьегIа кIежъькхача хица йила еза, кулгах хьекхаргаца из йокъа а ца еш. Унахо волча цIагIа Io а оттаяь, салфетка тIадалла деза цунна.

Унахочунга хьежачунга хикисе повязка, халат е атта дитта йиш йола барзкъа хила деза. Унахочо ший тугаш, духьал цу гIулакха кийчъяьча, дезинфенкцен маркхал чуболча, тугашкхувсарга чу кхувса деза.

Мишта кийчбе беза дезинфекцен маркхал? Хин цхьан литрах 100 грамм хлорни кIира теха кийчбе беза из. Унахочун цIагIа, щучурча мебела а хIамашта а, иштта унахочун а цунга хьежачун а барзкъашта дезинфекци еш 0,2 процент йола хлорни кIиран сийрда хий кийчде деза. Из кийчбу хин цхьан ведарах хлорни кIиран боккха ши Iаг а тохаш.

Из дезинфекци соцае йиш яц унахо больницe Iоваллалца е лоро соцае аллалца.

Саго ший гигиена (дегI а барзкъа а цIена леладар) йизза лелаярца, майоаггIара дезинфекци лелаярца гриппах цамогаш ца хулаш лоралургва.

Спортаца а гимнастика ярца а, кердача фега шоай дегI чIоагIде. Физкультураси спортои дегI чIоагIду. Иштта чIоагIденнача дегIа грипп кIезгагIа хул.

Гриппаца къовсам лелабарна медицински болхлошта махулла новкъостал де деза бахача наха а къахьегамхой депутий Советаша а.

М. МИРКОВСКАЯ,
Алма-Атерча санитарни кхетама городской цIен кертера лор.

РЕДКОЛЛЕГИ.

СОЮЗА ССР-а СВЯЗИ МИНИСТЕРСТВА
СОЮЗПЕЧАТЬ

1958-ча шера ПОДПИСКА хьайийлай республикан газета

„СЕРДАЛО"

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома а, шолжа-гIалан горкома а Нохч-ГIалгIай АССР-а Оргкомитета а Шолжа-гIалан къахьегамхой депутатий совета орган.

Газет арадувл гIалгIай меттала кIиранна 2-за „Правда" яха газет миссел доккха а долаш.

Газет ухаргдолаш язвалара мах:

3 бетта—5 сом 20 коп.
6 бетта—10 сом 40 коп.
12 бетта—20 сом 80 коп.
Къаьсттача цхьан газета мах—20 коп.

МАССАВАРГ А „СЕРДАЛО" ЯХА ГАЗЕТ УХАРГДОЛАШ ХАННАХЬА ДIАЯЗЛЕ!

Подпискаш дIа ийю масса йолча городий а, районий а связи конторашкеи, отделенешкеи, агенатствашкеи, „Союзпечат" киоскашкеи, хIаьта заводашкарчеи керда цIенош дечарчеи, организацешкарчеи, учрежденешкарчеи, учебни заведенешкарчеи, совхозашкарчеи, МТС-шкарчеи, колхозашкарчеи общественни уполномоченнаша а.

Нохч-гIалгIай республикански книготорго, респотребсоюзо, „Союзпечато" укх шера 1-гIа декабрь тIакхаччалца

МЕСЯЧНИК ДУ

политически, художественни, Iилман технически литература дукхача нахага дIакхачийтара гIулакха.

КНИЖКАШ ДОХКАЧА МАГАЗИНАШКА ГIО!

Магазинаш хьайила хул Iуйрийна 9 сахьат даьлча денз сайрийна 7 сахьат даллалца.

Республиканский книготорг.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдел экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ02536. Типография им. 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 7952